Контрольный экземпляр

ДАЬКЪАЛА ХИЛБА СИЙЛАХЬА СОВЕТСКИ КХАЛНАХ!

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕЙ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дена • ШОАТТА, 8 МАРТ, 1980 ШУ. • № 30 (6160). • Мах 2 кепиг.

СОВЕТСКИ КХАЛНАХАГА

Деза советски кхалнах! Сий дола вай даьхен мехкарий!

Советски Союза Коммунистически парте Централъни Комитето чIоггIа даькъала дуьц шо Дунен халкъашта юкъера кхалнаьха Денца — ерригача континентий къахьегийча кхалнаьха цхьоагIони бартен Денца!

Из сийрда бIаьстен цIей вай белгалду Владимир Ильич Ленин вахь 110 шу дуза ди хьатIакхоачача хана. Вай дуккхача къамий социалистически Даьхе бIубенна йода ленински наькъагIа. Советски нах Ленингара Iомалу баха, болх бе, къовсам лоаттабе, котбувла. Советски халкъ доазув доаццаш мутIахьа да Ленина гIулакха, Коммунистически партена, цо бизза къоабал а бу цхьа барт болаш хьал а лоац Централъни Комитета, ковкъост Л. И. Брежнев керте латтача КПСС ЦК Политбюрос беш бола дуккхача оагIорахьара болх.

Парте вахаре чакхдаьккхад ленински васкет — советски кхалнах общества йизза бокъо йола членаш ба, беркате болх бу заводашкен фабрикашкен, гIишлош хьалъеча, транспорте, кхашка, фермашка, халкъа просвещенеи уилахцIено лорвечеи, торговле а наха гIулакхаш деча а. Хоалуш да Iилмен културен дегIайоалаеча цар лоаца дакъа.

Советски кхалнаха хьинаре дакъа лоац коммунизм бахьан долаш, КПСС XXV съезда решенеш чакхъяхар духьа, пятилетка толаме кхоачашъяра, производства эффективности балха дикали айяра, хIаман хьурмати кхоми бара, дисциплина чIоагIъяра тIехьа дерригача халкъо лоаттабеча къовсама юкъе. Эзараш болча башха-дикача кхалнаха хIанзе а кхоачашъяьй шоай пхе шера заданеш.

Дег тIара баркал шоана, деза кхалнах, къахьегаме карагIдаьннар, энтузиазм, творчество бахьан долаш!

ЧIоагагIа лоархIаш кхайк вай кхалсагага-наьнага. Цо бера вахарлу, цун ага тергаду, ший дега йIовхали бочали дIател, вай Даьхен хила ма воаггIара вола гражданин хьалкхеву. Коммунизм хьалъергъераш хьалкхебар — нийса никъ, сийлахьа деккхар, боккха бехктоккхам. ХIаьта из эздий гIулакх деча хIара наьнага, хIара дезалга кхоач партен паччахьалкхенои тIа-тIа дуккхагIа деш дола гIо. ХIара шера хьалъю миллионаш квартираш, дуккха хул берий яслеши бешамаши, хьасил керда школаш, клубаш, здравницаш, стадионаш.

Дуккхача даьхье советски кхалнаха шоаш ца кхобеш къахьегарца а цар талантаца а дувзаденна да вай Даьхено доаха исторически толамаш. Цар йоакхо еча-куагаша, дега камаьрщало, эздело хозду вай вахар, чIоагIду беркати хозали.

Дишлургдоаццаш да советски кхалнаха Сийлахь-боккха Дай-мехка тIом болча шерашка гойта денал. Даьшца, вежарашца, моврошца цхьана турпалаша санна тIемаш дир цар фронташкен партизански отрядашкен, кIаьа ца луш болх бир тыле. ТIема халонаш ловча бирсача шерашка йиззаггIа гучаяьлар ленински парте, социалистически строя хьалкхеьча кхалсага сийле.

Гуччахьара бакъдар а хиина дIаэттад паччахьалкхени общественнии гIулакхашта доал деча кхалнаха шерра дакъа лацар. Чаххдаьннача хоржамашка миллиони бIаь ткъаь итт эзари совгIа Даьхен дикагIа бола мехкарий хержаб союзни, автономии республикай Лакхехьарча Советий, моттигерча Советий депутаталла. Советски кхалнах хьинаре болх беш ба партийни, паччахьалкхен, профсоюзни, комсомольски организацешка. Цо къегга, тешавеш хьахьокх вай советски демократи, вахара социалистически хьисап толашагIа хилар.

Вай халкъа итгара чIоагIагIа эшар машар ба. Советски кхалнаха чIоагагIа къоабалбу социалистически мехкий вежарашха дола доттагIали вIаши цхьана лезаду гIулакхаши дIахо чIоагIдара, дунен халкъашта юкъера кхоккам дукхагIа кIаьдбара, массане а юкъара машар чIоагIбара, кортамукъали шоай лоIамагIа хилари бахьан долаш халкъаша лоаттабу къовсам хьаллацара тIаберзабаь бола КПСС арахьарча политика никъ. ТIа-тIа чIоагIагIа ек империалистически тийшача балхен герзашца кийчлулга сихдарен политикана духьалара, гегемонизмана духьалара наьнета кхалнаьха оаз. Ак «шийлача тIема!» Халкъашта — машар, берашта — ираз!

Деза кхалнах! Тха ноаной, мехкарий, йижарий, доттагIий! Шо чIоагIа могаш, къахьегача, дешача, творчестве толамаш доахаш хилар лов тхона. Дега гIозали иразе хилда шоана а шун дезалашта а!

Сийле а хоастам а хилба советски кхалнаха!

Яхийла дерригача дунен тIарча къахьегача кхалнаьха цхьоагIони мутIахьали!

ЧIоагI а лойла, хоз а лойла низ бола вай социалистически Даьхе!

Даькъала хийла коммунизм!

Советски Союза Коммунистически парте Централъни Комитет.

МОСКВЕ ХИННА ТОРЖЕСТВЕННИ СОБРАНИ

7 марта ССР Союза Доккхача театре гулбелар Москван партийни, советски, общественни организацей вишцеллаш, производстве хьалхалаттараш, новатораш, Iилман културан деятелаш, Советски Эскара бIухой, тIемий къахьегамеи ветеранаш.

Укхаза хилар дунен халкъашта юкъерча кхалнаьха Денна хетаь торжественни собрани.

Собрани хьайийллар КПСС МГК секретара Р. Ф. Дементьевас. Советски кхалнаьха цIерагIа парте Централъни Комитета доккха баркал аьлар цо коммунизм хьалъеча советски кхалнаха лоацача даькъа боккха мах барах. КПСС Централъни Комитето, воакъост Леонид Ильич Брежнев керте латтача цун Политбюрос советски халкъа, вай мехка кхалнаьха, дерригача лаьттан тIарча машара чIоагIа йоакхо ярах.

Ер шу — иттлагIча пятилетка тIеххьара шу. ХIаьта советски наха лаьрхIад цох хьинаре, Ленина хьисане къахьега шу де, белгалдир ше къамаьл деш доттагIала советски обществай Союза председатела З. М. Круглозас. Советски кхалнаха хов шоай ираз, дезала ираз, берий кхоане Даьхен кхелах хьакъаста йиш йоацилга. Тахан болх бе могаргдола хи болча кхалнахах 93 процент болх беш е дешаш ба. Мехка материальни духовни рузкъех доккхагIдола ах дакъа хьакхоллаш да кхалнаьха кулгашцея лоIамцея, дегацея хьаькъалцея.

Советски кхалнаха, коммунизм хьалъечара шоай лоархIам, шоай интернациональни деккхар кIоаргга кхета а деш дола хIама дергда партен халкъон бе боккха мах ца боабара, коммунизм бахьан лоаттабеча къовсаме, машар, демократи, социализм бахьан лоаттабеча къовсаме къахьегамхой интернациональни барт чIоагIбеча хьалха латтара.

Гулбеннараш Дунен халкъашта юкъерча кхалнаьха Денца даькъала бийцар Ленински комсомола цIерагIча автозавода фрезеровщица, Социалистически Къахьегама Турпала В. П. Карпова. Вай мехка халкъа боахама, Iилма, культура, искусства цхьаннкха а дакъа дац кхалнаха шоаш ца кхобеши хьинарен къа ца хьегаш, аьлар цо. Советски кхалсаг тахан — къахьегамхо а, дезал беза нана а, цIен наьл а.

* * *

Селхан Грозне хилар Дунен халкъашта юкъерча кхалнаьха Денна хетаь къахьегамхой вокални торжественни собрани.

Гулбеннараш цIенца даькъала бийцар КПСС Грозненски горкома секретара Л. П. Белоглазовас, «Старогрознефть» НГДУ оператора П. А. Зинеева, Советски Союза Турпала В. И. Ермолаева, ПТУ-3 ВЛКСМ комитета секретара А. Ш. Муталиева, кхычар.

Художника В. Конюхова плакат. «Плакат» яха издательство.

ТАСС фотохроника.

БИЗЗА ШОАЙ КХЕЛА ДАЙ

Бокъонца йола культура, гуманизм, нравственность боарам, моллагIча социально-экономически система чIоагIал сенца белгалйоал аьлча, эттара хьалха из белгалйоал обществерча кхалнаьха хьалага хьежжа.

Общество оелан тIара социальни хувцамаш дарца цхьана кьокастадаьа вай мехка Советски Iаьдал эттачул тIехьагIа кхалнах паргIатбоахилга, царна кортамукъале лулга.

«...Советски Iаьдало дIадолладь гIулакх, — яздаьд В. И. Ленина, — дIахьалхашкахьа даха йиш яц ерригача Россе бIаьи болча кхалнаха меттел цунна юкъе дакъа лоацаш миллионаш, миллиоваш кхалнах хилча мара».

Хийцца ала йиш я, Советий Iаьдал эттачул тIехьагIа кхалнаха дIабихьа никъ дIадахача эзараш шерашка хьабеначул дуккха дуккхагIа а беркатегIа а ба, аьнна. Юхьанцарча ленински декреташа кхалнаха дискриминаци ела цIендаь дIадаьккхар.

Кхалнаьха маIача наха нийса бокъонаш хилар закон а хиина дIаэттар. «Вай закона, — яхад Ленина, — кхалнах бокъонаш йоацаш хилара деш мел дола хIама «исторе чухь эттара хьалха дIадаьккхар». Социализмана карагIдаьннача сийлахьча гIулакхех цаI да ииасхо йолаш а цхьаккха доазув ца оттадеш а къахьега кхалнаха бойъа вар.

Бакъда, тахан а тIехьа капиталистически мехкашна лакха говзал ца эша. алапи кIезигагIа тела болх мара кхачац кхалнахага, хIаьта, маIача наха беш бола болх цар бойн а, цох лур дуккха а кIезигагIа хул. Уж хьалхарчарца балхара дIабоах тIеххьарчарца мара дIаийбац.

МаIача наха нийса массе а тайпа бокъонаш а енна вай мехка кхалнах производствана шерра юкъеозар цу нийсхон экономически лард чIоагIйир, обществера цар сий айдир, влияни чIоагIйир, шоаш юкъарча гIулакха эшаш хилара уйла цар дегашка йоссайир.

Тахан кхалнаха къахьегаш йоаца моттиг корайоагIаргьац культура, Iилма, производства заькъе. Болхлоехи гIулакхерча нахахи 51 процент бараш кхалнах ба, хIаьта лакхера, лаьрхIа юкъера дешар дийшача специалистех — 59 процент, 40 процент кхалнах Iилман балхаш деш ба. Царна юкъе эзараш доктораш, Iилмай кандидаташ ба, кхо эзар гаргга профессори академики я.

Кхалнаха иштта хьинаре дакъа лоац спортивни боламе, Олимпийски ловзарашка.

(ДIахододар 2-ча оагIо тIа).

19 АПРЕЛЬ — Ерригсоюзни коммунистически субботник

МАССАНЕ А ОВСАРЕ БОЛХ БЕРГБА

«Жилгражданстрой» треста СМУ-8 коллективера Ерригсоюзни коммунистически субботнике дакъа лоацаш хургва 270 совгIа саг. Царех ахане дIакхоачараш шоай балха моттигашка къахьегаш хургба, вокхар хоаш, улицаш цIенъергъя, басар хьоккаргда, гаьнашта кIир тохаргъя.

Цу дийнахьа пхи эзар сома маьха гIишлоймонтажни балхаш чакхдоахаргда, цох 600 сом пятилетка фонде дIачулургда.

В. И. Ленин вахь 110 шу дизара юбилей гарга ме гIорт чIоагIагIа яржаш латт коллективе социалистически эхь. «Цlеча шоаттдийнахьа» массане а лаьрхIад шоай балха нормаш тIеххоачашъе, хIаьта Р. М. Сайфудинов керте латтача каменщикий бригадо 19 апрелера ден выработка 130 процентага дIакхоачае лаьрхIад.

●

БЕРКАТЕГIА ДОЛА ДИ

Кхьча деношта юкъе а балха тIа эттара беркатегIа дола ди хилийта лерхI В. И. Ленин вахь 110 шу дузача цIейна хетадаьча Ерригсоюзни коммунистически субботник хулача денах Грозненски № 2 йолча гIишлон материалий комбината коллективо. Цу дийнахьа болх беш хургва бархI бIаь саг, царех 430 — шоай массазарча производственни участкашка.

Комбината болхлоша арахецаргъя 265 эзар етта кирпишк, заданел совгIа 30 эзар а йолаш. Планал совцIа арахецаргда 13 тонн битумни кьыхат. 19 апреле шоаш даьккха 800 сом алапи иттлагIча пятилетка фонда юкъедахьа лерхI комбината болхлоши.

Предприяте коа, гонахьарча моттигашка лостам беш йолча 370 саго дIайогIаргья 150 тан кIотарги, дуккха кхыдола балхаш лергдя.

* * *

Ерригсоюзни коммунистически субботник хула ди — 19 апрель хьинареча къахьегамца белгалдаккхара дика кийчо льй Нохч-ГIалгIай гIишлошъеча управленена чуйоагIача Грозненски вышкостоия конструкцей завода коллективо. Балха араваргва 680 саг, царех 430 болхло массазирча шоай балха моттигашка къахьегаш хургва. Цар арахецаргъя 22 эзар сома маьха товарни продукци, цох дикка доккха дакъа кхоачача бийдала чотах а кийчъеш. Шоаш 19 апреле даьккха 1500 сом алапи иттлагIча пятилетка фонда юкъедахьа лерхI завода болхлоша.

Дика гIулакхаш

Доярка хьинар

Дукха ба Урус-Мартановски района шурий фермашка хIара шера шоаш тIеэцаш дола деккхараш толамца кхоачашдеш хьаьвала къахьста доярккаш. Царех цаI я йиъ Ленина, Къахьегама Цlеча Байракха орденаш ледаш йола «Трут» яхача совхозера коммунист Адуева IалаIмат. Цул дукхагIа шура яьккха цхьаккха доярка яц районе.

Ткъаь пхиъ шу да из шурий фермашка къахьегаш йола. Цу юкъа дукха халонаш нийсъеннай цун балха. Цхьабакъда, царца хьинаре къовсам лоаттабеш, хьалхашка латтача деккхарех толамца лоархIаеш, хадданза дика хьонхамаш гойташ хьайоагIа из. Масала, иттлагIча пятилетка план 11560 килограмм йолаш хIара кхоабача IаттагIара 12500 килограмм совгIа шура яьккхар цо диъ шера.

Къахьегама овсарле кхьлох ца еш хьайоагIа укх шера а. Хlанз 19 етт ба цо лелабеш. Царех хIаранегара дийнахьен буси юкъера лаьрхIача 7—8 килограмм шура йоавкх IаламатIа. Планал дикка дукагIа я из.

С. МАДАГОВ.

●

Хургболча хьувкъама

Грозненски района «Юбилейный» совхоз-завода механизатораш хIанз сихбенна лаьтта хьаьндеш ба. Кхан картограммашка хьежжа, дукхагIа эшача а кхоачийташ, органически удобренеш йохкаш ба уж баьцадаараш кхедергдолча кхашка. Цул совгIа, гурахьа алата, доакъаре лаьрхIа дIайийна хиннача културашта минеральни удобренешца подкормка яь баьннаб уж укх деношка.

Паччахьалкхенга юрта боахама продукци йохкара иттлагIча пятилетка план кхоачашъяь яьнкхай цу боахами сий долча коллективо. Из толам бакхха къаьстта доккха новкъостал даьча совхоз-завода къахьегамхоех цаI — Октябрьски Революце ордена кавалер баьцадаараш кхелеш йола Байсарова РабIат.

Паччахьалкхенга баьцадараш доккхара цаьи ахи план кхоачашъе лаьрхIад укх шера цу боахаме коллективо. ХIаьта дегалацар кхоачашдергхилара тешаш а ба.

Х. ШАМИЛЕВА.

●

Котало яьккхараш

Юрта боахаме техника бIаьсти дергдолча балхашта ханал хьалхе дикал лакха йолаши кийчъяри республике механизатораш юкъе ийрхачча социалистически эхье КПСС Нохч-ГIалгIай обкома бюрос, Министрий Совето, облсовпрофо, ВЛКСМ обкомо баьча соцмагIа карара кара тела цIе вымпел а луш хьалхара моттиг хьожийй Сунженски района «Победа» яхача колхоза механизатораш: карара кара тела цIе вымпелаш а луш шоллагIа моттиг Грозненски района «Грозненский молочный», Шелковской района «Госкомсельхозтехника» объединене кхоалагIа моттиг карара кара тела цIе вымпелаш Урус-Мартановски района «Гехинский» совхоза, Грозненски района «Пригородный» совхоза механизатораш.

Из котало яьккхача боахамашкарча дикагIболча механизатораш аргIана йовц легковой автомашинаш лохка бокъо еннай.

С. АУШЕВ.

Нов. А. И. ШАПОВАЛОВНА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Республика общественни вахаре хьинаре дакъа лацарах, къахьегамхошта коммунистически кхетам луча беркате болх барах, КПСС мугIарашка вола шовзткъе итт шу дизарца дувзаденна Нохч-ГIалгIай Автономии Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла Шаповалов Андрей Ивановича — пенсионера.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный.
1980 шу, 6 март.

ХЬАЛАШ АТТА ДЕЦЕ А...

ИттлагIа пятилетка йолаючча хана «Пятилетка — диъ шера» яха дешт а йолаш къахьега болабелар тха болама инициатор яр Т. С. Гулаевас кулгалду баьцадаараш леладу бригада.

Чакхдаьннад диъ шу. ТIаьтеIа, хьинаре къахьийгар пригородненцаша цу юкъа. Пхе шера план кхоачашдир совхоса 20-ча октябре, вешта аьлча кхаь шерен 10 беттен.

Пхе шера планагIа паччахьалкхенга юкка дикаш дар 29600 тонна баьцадаараш, хIаьта оаха 29731 тонна дехкир. Иштта, паччахьалкхенга 17440 тонна сом бохка безар, бехкар — 19343 тонна.

ХIанз цхьайтталагIча пятилетка чотах къахьегаш я совхоза коллектив. Низ дIахьовчар деш я из укх шера чуацаргболча хьувкъама ма хулла тешаменIа лард йолла гIертаи. Масала, гурахьа дIайийна хиннача культурашта минеральни удобренешца подкормка яь баьннаб совхоза къахьегамхой. Цул совгIа, лаьтта хьаьндар духьа сомий бешамашка хIара гектара тIа 18 центнер, баьцадаараш кхедергдолча кхашка гектара тIа 15 центнер кхоачийташ минеральни удобренеш тайсан, кхашка дIайихьай 7000 тонна органически удобренеш. ХIанз сомий гаьнаш йоаш ба тха боахама къахьегамхой. Из болх 294 гектара тIа чакхбаккха безаш ба. ХIаьта хIанзлехьа цар 137 гектара тIара сомий гаьнаш еIай.

Из болх геттара сихен дикеи бу социалистически эхье хьалхалаттараша: С. Каграманяна, Т. Масхудова, В. Портновас, А. Соронинас, И. Ильясова, Б. Гисултанова, Н. Махауре, В. Галкина, З. Башаевас.

Рассадана лаьрхIа баьцадаарий гIи дIадера балхаш а дIадоладаьд боахаме.

Совхозе я 29 эзар квадратни метр теплицаш. Царна чуйилалара биотоплевен Iаьржа лаьттей кийчдаьд эшача боараме. Кастта баьцадарий гIи дIадe доладерцца теплицашка.

Кхашкара балхаш дIадолале кийча я еррига юртбоахама техника.

В. ФЕДОРЧУК,
Грозненски района «Пригородный» совхоза керттера агроном.

ХЬИНАРЕ КОММУНИЗМ ХЬАЛЪЕРАШ

ДЕГО КЪОАБАЛДАЬ ХIАМА

Са тассапехьара ха Iапаьмате сатийна а цаб геттера мераз хула я за я. Хеталу, цхьамне а низ тургбий-те кортэ гIайбах хьакьоастабе а даш санна дездеина бIаргий хогIараш хьалъейде а. Амма Катишт Iепаш цу хана хьал цо гIеттача. Бусноагорга гIайлача сердалерIа, тIаьнка деда бераш сома ца деза гIерташ, шорттига ший барзъем тIадуьг, тIаьнка ше цIагIара арвалалехьа борашта дIатIа а яхе, цхьаннана шорттиго кортах кулг хьоил, вокханна тIоула юкъаргIа тоавбу.

Из массанел а хьалха йоагIе ферме, эхаш а я из фермана юкъе, цхьа бIаь метр мера яц гаьна. Шорттига Iуйре дика юкъ кхьхочун, тIаьнка доазанга хьежаш волчунга массехказе йист а кипе, сих ца пуш ший довтанна тIайода. Из юкъегIертача, моаршах хетта доахкеш санна, цунгахьа кортош хьадерзаду хьийбаш. Катишт зIара Iетта тIайода, бера санна букъах кулг хьокх, цун тIехьегIа ший болх бе йопалу.

Доахки детта ха тIаьнзача ши сахьат да, хIаьта цу юкъе де деза гIулакхаш дукха да: аралосса деза нхо, цIенъе еза ше болх бу маттиг, доагIар дилла деза, цо башха терлап а ца деш доле дукха кхы гIулакхаш де деза.

...Дукха ца гаьш хьакIаьчар ееш доярнаш а. ЧIоагIа къамаьлаш а деш, шо-шоай доахан леттача тIабахар, тIаьнка болх бе болабелар. Юкъ-юкъа дIахьож Катишт къона доаркаш Альтимирова Лизан Бериева Лейлаи йоаллача оагIоракъа. Уж хIанз а набарах боахкеш санна хет. Царна зала да, хIанз а бьинабец балхага. ЦаргахьадIаьхенача ше балха ена хьалхара шераш дагадоах Катишта, цунна а дар цу хана зала. Дерригга а лорттIа вIаштIехьадолацар, беррига балз бе а кийцар, цудухьа массанел чIоагIагIа кIаьд а лора.

Опыти говзали цхьан дийнахьа е кхьаметтек цхьан шера а вIаштIехьдоалаш хIама дац. Цу гIулакхза дукха шераш деза. Говзал Iомаеро дукхьал из Iомае безам хиннаб ьана кхоачам бац, цунга кхачара моллагIа зала а поаш дукха къахьега деза. Ловцца ьитие, кIорда а ца баш, къахьегамак саньердам а хулаш болх бе беза. Кхы иннъ бац цу гIулакзага бодеш. Из кIезига дийцадец Катишта къонача доаркашта. Дика хет цунна уж мехкарий хIамах уйла еш ,зьинар долаш болаш. Хоа царех боклой хургболга.

Катишта гаьна йоацциеш йовлл ший болх беш Оздоева Заловбан. Цу шиннена юкъе дилле в язь летт. ДIадахача шера Заловбан зьапка льпар, хIара кхоабача Iаттагара поарлIаш 3050 килограмм а йолаш шура эькхар цо, хIаьта Катишта — 2950 килограмм. ТIайнцача социалистически декхарех яихха паьрхIе хинияр 1750 килограмм яр цун. ХIанз царех хIоране 7,7 килограмм шура йоакхк дийнахьен бусн кIора беттача Iаттагара.

— ХIанз-м хьол тIехьаюсаргъьяц со, — аьлар цкъа керда шу хьакинмача хана Катишта Заловбанага.

— Со а яц тIехьайнса дага, — аьнна елакъежар вож.

— Са довзаз-м хаш дотташ а дац. ДIахо хоргда вайна.

Бригадир Х. Евлоев, рабза хинил, керта а эгабеш вагIор:

— Шура вош дукхагIа ме йоакхк, доккхагIа кургда вай «Экажевский» совхоза ферма сий.

...Цхьайтта сахьат доаллаш фермара дIабозар доаркаш. КIеззига салаIа йиш я цар. ЦIагIарча до дезарех эхаш а дев далалехьа [дукха ма дий кхалнаьта цIагIара гIулакхаш] сайрнйна божа бетта беза.

Ишта ба болк. ХIаьта из болх ба Мутиева Катишта хIара денна бер. Къона я ала йиш йоацеш кхалсаг я из, дезала нана я, хIаьта хьинар цецвоакхаш да. Дукха шераш хьалха ше къона йолаш херма доарка профессии эзвеинай Катишта, хIаьта хIанз а цунах безам ца белнаш хьайоагIаш а я.

Пятилетна тIеххьарча шера ши бутт чекхбьинаб. Дукхаде цу юкъа Катишта даьраш. Из хьалхайнной Оздоева Заловбанал, хIара кхоабача Iаттагара поарлIаш [цун группе уж 21 ба] 469 килограмм шура в еькха.

М. АЛБОГАЧИЕВ.

БИЗЗА ШОАЙ КХЕЛА ДАЙ

(Йистедоалар. Доладаьр 1-ча оагIо тIа).

Нагахьа санна 1000 шера дах спортсменка мара Олимпиаде дакъа лоцаш хиннаеце, укх шера Москве хулача Ловзарашка уж Iаьмате дукха хургба. Дерригача дуненна довлаш а нах цецбоахаш а да советски спортсменкашта кагIдийнна толамаш.

Итташ миллионаш кхалнах ба социалистически яхье, коммунистически къахьегама тIехьарча болаьме хьинаре дакъа лоцаш, рационализатораш изобретателаш болаш. Просвещене, унахцIено лорасеча, торговле, общественни кхачан, бувзама организацешка болх беча маIача нахал дукха а дукхагIа ба кхалнах.

Халкъа боахаме а культура а дерригача доакъошка йоакхий котталоаш яхарах эзараш болча кхалнаха Даьхен деза совгIаташ деннад, цхи эзар гаргача сага Социалистически Къахьегама Турпала цIи еннай.

Пачхахьалкхен Iаьдала эггара лакхерча органе — СССР Лакхехьарча Советь 487 кхалсаг я, е берригача депутатех 32 процент совгIа. Цхьанна а капиталистически мехка дац цу тайпара хIама. Масала, США, Англе, Франце, ФРГ, Японе парламенташ еррига дахьрхIача а яц бIаь совгIа кхалсаг мара депутат болаш.

ХIанз Нохч-ГIалгIай областной партийни организацена юкъейоагIа 12 эзар гоагIа кхалсаг, царех 18 — парте горкомий, райкомий секретарь, хIаьта 532 — юкхьавнарча парторганизацей секретараш.

Вай республике 11 кхалсаг Социалистически Къахьегама Турпал я, хIаьта 3657 кхалсага сийлай орденаши медалаши, 220 кхалсага еннай Российски Федерацей Нохч-ГIалгIай АССР-ен сийлен цIераш.

Кхалсага-наьна йоакхоар, канали берали лорадеш та керда тIаиннача СССР Конституце тIа законо чIоагIдаьд. Къахьегача кхалнаьха унахцIено лорадарай балха хьалаш тоадарая массе а оагIорахьара йоакхоара деррига адамлении масал делар советски пачхьалкхено.

Вай республике «Наьна-турпал» яха цIе лелаеш 3439 кхалсаг я, 96 эзар совгIатна «Материнская слава» яха ордени «Медаль материнства» яха медали енна. Дукха берш долча ноанашна пособеш тел. Масала, дIадахачу шера царна шитта деннад 11 миллион сом.

Кхалнаьха общественни доархIам лакхбаларо, цар материальни хьал тоадаларо, маIача нах а нийсса духовни образовательни бокъо йолаш хиларо дезалашта юкъерча гIулакхашта вIоартта хувцамаш даьд. ЦIи хеза Iилмахой, предприятей директораш, дешара, дарбан учреждений кулгалхой, хьехархой, механизатораш болаш къахьегача дукхача кхалнаха вай республикехь сий чIоагIа айдэлъ.

Тахан, дунен халкъашта юкъера кхалнаьха Ди — 8 март дездеча хана, вай массане а эггара хозагIеи дIайхагIеи доле дешаш оал производстве хьалхалаттарех Шелковской района Ленина цIерагIча колхоза доарказ Ибрагимова Лидия Александровнах, Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза доаркаш Амриева Роза Магометовнах, Грозненски районерча комбайнерах Дудурхаева Камета Ахмедовнах, Наурски района Ленина цIерагIча колхоза трактористках Финогенова Надежда Сергеевнах, кхы дукхачарех.

Алхха производстве хьалхаттараш хиина Iац уж. Уж белгалбоал вахаре гражданский гIулакх леладарца, бехктокхам кхетабеш хиларца, хьинаре вахара позици хиларца.

Советски кхалнах бизза интернационалисташ, шоай сийлахь-йоккхача Даьхен патриоташ, машара тIехьа хьинаре къовсам лоаттабераш ба.

ИтталгIча пятилетка тIехьарча, сийлахь-йоккха баьчча В. И. Ленин ваь 110 шу дузача, турпалча советски халкъо германски фашизм йохаяь 35 шу дузача, Коммунистически парте XXVI-ча съезда даха ма доагIара накъадахара советски наха къахьегача шера вай кхалнаха керда толамаш доахаргхиларах цхьаккха а шеко яц.

Хьамсара ноаной, йижарий, бIаьстан сийрда цIей — 8 март даькъала хилда шун!

Вахаре а къахьегаме а керда котталонаш йоахийла шун!

Р. БЕКОВА,
КПСС Нохч-ГIалгIай обкома лектор.

НАЬНА БАРКАЛ

Итт бер да са. Цхьаболча кхалнаха геттара хила а дудургдоацеш а хIама хет мазал дола «эскар» лелададалар а хьалкхедалар а. Амма из дуденнаршта хоь берий даси иминси меттел, еррагача пачхахьалкхено а чIоагIгIа берий йоакхо еча вайбар санна болча мехка из моллагIхунта а дудургдолаш гIулакх хилар.

Диза шитта шу хьалха морхI йиитал тIехьагIа хьалхаре кIаьнк вера тха боккхача дезала юкъе. Цунах Iаьльмате йоккха дегагIоз хилар тхоиа массанена а. Цхьабакъда, дукха ха ялалехьа цамогаш хилар Махед (шита йоакхар охха цун цIе). Нана хила иразхьачача кхалсаго дика кхетидергда сона из мел йоккъа хилар, сога мел гIайгIен сагоТон кхьчар. Дукха хий Iодахар са бIаргех цу юкъа, дукха бийсаш яьхар бIарг вIашка ца буллаш кIаьнка йисте эгIаш. Амма со цхьа яцар. Iаьльмате доккха баркал овл во са кIаьнах меттел, сох а дог а лазаш, шоай ерригача говзалца сай кIаьнка дарба дара оарцагIбьнача а из верзаваьча а лораша. Грозерча лораша даь Iакзар цуйна дарба, из Москве а вигар. Из шоай волаш санна дог лазаш, дика дарба дир Мамеда цIена уйла йолча берий лораша.

Мамад хIанз йоккха кIаьнк ва, 5 классе деша а вагIаш.

Атта дац сага хьалкхене, амма иттазза халагIа да итт кхеве. Цхьабакъда, уж хьалкхебича, царех хIаравар шин моттиге дIаэттача, цунах Iаьльмате йоккха дегагIоз хул. Са йоккхагIа йола йоI Зура Чехова цIерагIча библиотеке я болх беш, Краснодарерча культура институте заочно деша а дешаш. Зулай яха шоллагIьяр, Нохч-ГIалгIай пачхалкхен университета географически факультет йисте а льнхя, ШаIаний-Юртарча юкъерча школа дешара даькъа заведующи - организатор я. цу университета экономически факультет льнкхача Зарас Нохч-ГIалгIай гIишлонгъяра управлене бу болх. управлене комсомольски организаце секретара заместитель я. Модан ЦIагIа бу болх Зайнапа, «Чечингшвейбыт» яхача объединене комсомольски организаце бюро член а йолаш. Залпас дIадахача шера йистеьлккхай школа, дошо медаль а йоаккхаш, хIанз Нохч-ГIалгIай пачхалкхен университете исторически факультете деш цо.

Иштта даха а диза гIулакх каралаза а вай йиш хилийтар вай хьамсара Советски Iаьдал, ваьча дииназьа дена 110 шу дизар эггара воай дезагIа дола цIен санна кастта вай дездергдолча Владимир Ильич Ленина хьехкелла парти я.

А. БЕРСАНОВА
наьна-турпал, цIен-нана.

Вахар иразе хилда шун!

Советски Iаьдал даладехьа хала а къе а хиннад нохчийн гIалгIайн вахар. ХIаьта кхалнаьха вахар кхы а халагIа. Арахьа меттел, ший цIагIа а цхьанкха бокъо ацар кхалсага. Кхалнах меттел, маIа нах а хийша бацар. Иштта хала Iапап оаш хьадоагIар вай халкъ «Аироро» техача йоккхача тона тато Нохч-ГIалгIайчен лоамаш сонадаккхалца, вах укх шера 110 шу дузача В. И. Ленина парте къевар, мискачар Iаьдал оттаделла.

Вай мехка халкъа боахаме тахан цхьаккха моттиг яц кхалнаха дакъа ца лоаш, цар къа ца хьегаш. Уж ба инженераш, Iилмахой, йоалонхой, хьехархой, лораш, болхлой, ахархой.

Тха поликлиника коллективе къахьегаш 80 совгIа саг ва. Царех дукхагIа бараш кхалнах ба. Тайп-тайпарча къамах кхалнах ба унхаза къахьегаш. наьха могашал лорадра, тоньра за тIа этта латташ. Уж ба нохчий, гIалгIай, эрсий, украинкаш, эрмалой гуржий, дагестанкаш, гречанкаш: терапевтически отделене заведующи А. М. Донец, физиотерапевтически кабинета заведующи М. У. Алмазова, участкови терапевташ — С. М. Мальсагова, Н. В. Ярославцева, невропотолог Т. И. Сагаева, цергий лор Н. П. Малютина, поликлиники кертера медицински йиша М. С. Мартыненко, медицински йижарий — А. П. Русакова, А. Алмазова, Е. И. Жалнина, регистратораш — А. Р. Бекова, Л. Г. Газиан, кхы дукхабараш. Цар а сай а цIерагIа аз даькъала буяц кхалнах эггара хьамсарагIа долчи цIейца — 8 Марта денца. Вай Даьхе хозъеш, тоаеш хьинаре къахьегаш хьабоагIа гхоаб йижарий — советски кхалнах.

Вахар иразе, къахьегам беркате хилба шун! Шоай берий во ца гуш машаре вахар халда шун!

А. БАРХАНОЕВА.
№ 3 йолча поликлиника кертера лор.

СУРТА ТIА: А. М. Бархавоева.

Н. ПЛИЕВА сурт.

> Кхалсаген маIача саген цхьатарра бокъонаш я СССР-е.
>
> Уж бокъонаш чакхйоахилга Iалашду образовани яккхен профессиональни кийчо ем, къахьега, цунах совгIат хьожадайта, балха тIа лакхъяла, общественно-политически культурни гIулакхашта маIача наха нийсса кхалнаха цхьатарра торонаш яларца а, хIаьта иштта кхалнаьха къахьегами унахцIенои лорайра къаьстта чакхдоахача гIулакхашца а, нанална къахьегам цхьана тарбе кхалнахага йиш хулийташ доле хьалаш вIаштIехьа дахарца; канали берали правови лорадарца, материальнои моральнои хьаллацарца, цу даькъе, берагIа болча кхалнаха, ноаношта алапи а долаш отпускаши кхьйола льготаши телар а, кагий бераш долаш болча кхалнаьха балха ха кIезиг-кIезига еш лоацъяр а долаш.
>
> (СССР Конституце тIара).

МАСТЕР — КОЛЛЕКТИВА КУЛГАЛХО

Кхуаш йоагIача ханя маха баккхара из тIаккхуаш хиинай яьлча бакъхургдаш. Смирнова Валяйна вIаллй дага а дацар из гIулаьх нарице. Бакъда, балха яха еза ха хьатIваттар, хIаьта из ахача моттига гаьна йоацциеш хIамаш тега цех яр. ФункагIа - моллагIа хуле а цига балха отта лаьрхIар цо.

Из ха дагаеха Валентина Ивановнас дуви:

— Лалла багIачар бечох кхоалагIа дакъа а болх бу лацар сменагIа. КхьметIел маха лелабе а наьръенна яцар. КIаьд миита лора ала Iа!

Сенах ховргда из хетаргахьа, цкъа ше хьайца из болх таханалца ца бе а мегар цо, нагахьа санна уллув дика новкъостий хиинабецаре. Цар Iомайир из халонаш эшае, хийица маха баккха. ТIаккха, балхах а чам белар.

Сага ФункагIа а дулу из цунин чIоагIа тIаккхуш хилча. Дукха юкъ пlалехьа шийна уллув къахьегачарца тIехьаккхийра Вали, цул тIехьагIа дикагIчарца нийсъелар.

Балхах кхитта ьянача йоIо зувра шийна уллув багIача вязальщицаша, распошивочницаша, кхычар бу болх. Ше ца кхетадечоа дух тIа ала гIертар.

Иштта болх беш хьаноагIаш йола из кхычарна хьалхашка белгалйовхар. Ца тиманн а яцар. Цу ханале массехк говзал Iомас кхийнадар цун.

— Цхьан дийнахьа дар из, — дагалувц В. И. Смирновас, — цеха кулгалхоша тIехьавнсача бригадана керте отта вьлар сога. — Сона ховра санна тIадилла гIертар атта гIулакх доацилга: балха тIера боацаш а хала оамалаш йолаш а нах бар бригаде.

Иштта бригадир хилар Валентина Ивановнах. Шо керте эттача наьха болх тоабе гIерташ дукха къахьийтар цо. Дисциплина чIоагIъяра тIабахийтар теркам. ХIаранегара доагIар хьадехар. Эшачоа ха ца къовсаш гIо дора.

Массехк бутт боаллаше а бригада гIуланхаш тоаделар.

Цул тIехьагIа трикотажни цех елар цунга. ХIанз кхы я халагIа дар болх бе, кхы а чоалханегIа дар хьалхашка латта декхараш. Пхи шу даьннад Валентина Ивановна царех дика лоархIаеш хьайоагIа. Нохч-ГIалгIай галантерейно - трикотажни объединене дикагIчарех лоархIаш а из керте латта № 4 йолча филиала цех. ХIаьта В. И. Смирнована еннай Къахьегама Цlеча Байраки орден.

В. И. Ленин ваь 110 шу дизара сийна яхье льнача цеха коллективо бокха толам баккхарца лезду кхалнаьха цIей — укх шера шин бетта задани хаиал хьалха кхоачашъьйй.

Кхычарна хьокхам телаш къахьегаш ба укхаза цхьан хана Валентина Ивановнас Iомабаь, хIаьта хIанз шоаш а хьехамчаш бола М. Нажуева, З. Янубова, Н. Галкина, кхыбараш.

Цар массане а баркал а боах сий а ду шоаш нийсача наьхъа тIи баьхачи шоай мастера, йоккхагIйолча новкъоста Валентина Ивановнайна.

Б. КОСТОЕВ.

СО МЕХАНИЗАТОР Я

Итт шу хьалха механизатораш болаш балхаш деш геттара кIезига бар вайнаьха кхалнах. Дукхачарни хеталора из болх шоашка бударгбоацаш санна, «Из маIача наьха болх ба», йоахар цар. Иштта хеташ бар дукхача хана денз Шалински района «Джалка» яхача совхоза ахархой болаш хьабоагIаса дай а.

Механизатор хила сона дагадехар массехк шу хьалха со деша льгIача хана. Каст-каста кхай тIа йодар со шекара свеклаш кхееш йоаллача наина новкъостала. Хала балхаш дар цига деш хиннараш. Свеклаш кхеерий гIулакхаш дикагIа дIагIоргдолаш дар механизаци юкъейоалайнча. БархI класс чакхъяьнхачул тIехьагIа аз сопадир механизатор хила. Шийца со дага яьлча дас аьлар:

— Со духьала вац хьона. Уйлен никати чIоагIа долаш йоI ма йий хьо, аьттув баргба.

Массехк бетте курсашка дийшачул тIехьагIа сона елар МТЗ-50 яха цIена трактор. Бакъдар аьлча, са дика аьттув баьлар курсаш чакхъяьхача Социалистически Къахьегама Турпал волча Саидов Бауде кулгалдеча мехотряде хьожаярах. Из са хьехамча хилар, цо кхы а совбаькхар лаьттанцара безам, боккъонца йовзийтар трактор.

Аз лийрхIар кхоачаш хилар. Ши шу дьла доал эггара хьалха со трактора тIа хайна, Iомаьй опыт а. Пятилеткa дигьлагIча шера хьинаре къахьийгад тха мехотряда коллективо. 340 гектарах хIаране тIара 53 центнер а йоаккхаш чуйцай хьажкIаш планагIа 30, декхарегIа 50 центнер йолаш.

ДIадаха шу цIаккха а сона дицлургдолаш дац. Со КПСС члена кандидаталла дIаийцай, хIаьта Гикаловски ОПХ лаьтта оахаш механизаторашта юкъе хиннача республиканск яхье кхоалагIа моттиг яьккхай, тхоай районе хиннача яхье хьалха яр.

Со дехке яьнаац механизатор хиларах. Из чIоагIа эшаш професси я. Ялат кхедерал сийлахьа а долаш гIулакх дац. Лаьттанцара балхаш а деш, вай еза Даьхе дегIайоалаечa диза дакъа лоацаргдолаш я со. Цох сай ираз а хет сона.

Залпа ГЕБЕРТАЕВА,
«Джалка» совхоза механизатор.

ЦИФРАШИ ФАКТАШИ

СССР Лакхехьарча Советс вай республикера хержа пхиъ кхалсаг я.

Дукха ха йоацаш хиннача хоржамашка РСФСР, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советашка хержар 78 кхалсаг, хIаьта халкъа депутатий моттигерча Советашка 5025 кхалсаг е берригнех 51,3 процент.

Вай республика болхлоштен гIулакхерча нахаи юкъе кхалнах 51,2 процентага дIакхоач, хIаьта промышленносте къахьегачарна юкъе уж кхы а дукхагIа ба — 55,3 процент, халкъа образоване — 69,7, унахцIено лораеча, физически культуре, социальни Iалашо еча — 82 процент, торговле — 74,6 процент, общественни кхача кийчбеча — 87,6 процент.

Советски Iаьдало Iалаьмате чIоагIа йоакхо ю къахьегача кхалсага, кхалсага-наьна. Алхха дIадахача цхьан шера вай республикерча дукха бераш долча ноаношта 11 миллион сом пособеш деннад пачхахьалкхено.

НАЬХА ДОГ ГIОЗДОАХАР

Хаджиева Нелли... Театра искусстве сихчарех цхьа саг хургвад из ца йовзаш. Цо лелаю Нохч-ГIалгIайи АССР халкъа артистка яха сий дола цIи, из д комсомола Нохч-ГIалгIай обкома преме лауреат. Дукха я тайп-тайпарча спектаклей кертера ролаш тIехдика ловзаярах цунна тийша СССР, РСФСР, НГIАССР культура министерствий, тайп-тайпарча конкурсий, фестивалий, хьажарий сийлен грамоташ, дипломаш, кхыдола совгIаташ.

ЗIамига е йоккха а ьнна бе-башха ца хеташ берригa ший низ, говзал тIалхийта хьакхолл цо хIара ше ловзаеш йолча рола сурт-сибат. Цудухьа атта да цуиця болх бе режиссерашта, новкъосташти - актерашта.

...ДикагIа болча студенташта юкъе говзагIа йолаш белгалъяр из институте. Цудехьа елар цунна студе оттдеш хиннача «Ромеой Джульеттен» яхача дипломни спектаклера кертера йиила Джульетта роль. Хоза, дог цIена, тийша болх ца бонза, цхьабакъда, дунен тIарча масседолча хIамал кIоагIагIа Ромеоцара ший безам лоархIаш йола саг яр Хаджиевас вайна гойташ хинна Джульетта.

Институт чакхъьяьккхача гIоне цо ловзаль ролаш дукха я. «Ричард III» яхача спектаклера Анна, «Вицве Герострат» — пачхахьа сесаг, «Тхо, лохе кулгаш яздьраш» — Алла Ивановна, «Ма къонахий а да» — Шерин, «Безама наькъаш» — Дота, «ЦIокъи Гиенен» — королева Илона, кхьйола дукха ролаш. Царех ерригнех лаьца дувца вай е ха а, е моттиг а яц. Цудухьа цун кхоллама никъ бувцаш массехк ролах лаьца дувцаргда вай.

Массаза вайна йиш ца луш духьал датт «Беппо» яхача спектаклера Хаджиева Нелле ловзаль Бусана яхача йIийни роль. Спектакла кертера чулоацам ширача замах кхедисача воча гIулакхаштен социальни нийсхо ца хиларал духьаларча къовсама хетаь ба. БIарг байнача къаьнача сагага из вIаьхий ва ьнна, хIанзза даьттIа дола лаза мо хоза йола ший йоI — Бусана йохка безам болаш ва цун да. Боанга чу дела хьаьпиг санна корзагIъьнна яр Хаджиева Нелле вайна гойташ лична Бусана. Нагахьа санна ше Къонасама сесаг хила езаш хуле, шийна тIаккхоачаш латтача унзарча, йоакхача доакъазалах мишта кIалхаръаргъя ца ховш, шийсил а дукхагIа везача Беппоца ший вIашагIкхета йиш йоацаш юсе фу дергда ца ховш йола саг я из. Цхьабакъда, дегазча, нийрчача гIулакхаша вIашагIа ца кхетийташ къоастаду уж шикъ шийна техе ла Бусана. Бешто эгIаву. Пьеса чулоацам чIоагIа кIоаргача йоаккхаш из роль ловзаярiа Хаджиева Нелле символически оалага кхоачадеш айдора хьалха ловзаш кхалнахага хиннача даьхъазача вахара дош.

Боккъонца йола парте гIонча, низа йола коммунистка я «Оптимистическая трагедия» яхача спектаклера Комиссар. Шийна гонахьа барашта низ луш Советски Iаьдала керда гIулакхаш чакхдоахаш, парте шийна тIадиллала гIулакх Iалаьмате бехктокхаме долга кхетадеш, цунна дег гIара мутIахьа йолаш, из лерттIа кхоачашде ший са дIадала кийча йола саг я Хаджиева Нелле Комиссар. Шин декхар дизза кхоачаш деш ла Комиссар, цхьабакъди, Хаджиевас вайга гойташ йола Комиссар ше лай а: шоаш ца кхетарца йожака тIехьа хинна нах — харцонна тIехьа хинна нах — парте хьабийллача наькъа тIа а баьхе, шоаш лехар фуд ца ховш хиннача тоабах баьхе, царех революционни полк а ший дIготтаю. Цудухьа оал цу трагедех оптимистически а.

Дукха за Хаджиева Нелле ший кхоллама наькъа тIа вайна ловийта тайп-тайпарча наьха сурт-сибаташ. Укхаза да дикача а воча а, хьакъал долаш а доацаш а болча кхалнаьха, таханарча вай замаи йистий-къахьегамхой а сурт сибаташ. Цхьабакъда, моллагIа роль Хаджиевас ловзайой а, дика е во цун турпал яр аьнна, актриса дакхача говзало хьакхолл дукхача хана вайна диц ца луш дагалаттаргдола сурт-сибат. Из да Хаджиева Нелли лакха говзал йола художник, ший Даьхен боккъонца йола гражданин хилар. ХIаьта хIанз? Кастта вайна из гургья Яхьяев Лечас язъяьча «Iаьржа кIажарг» яхача романтически пьеса керттерча турпала Маьлхаазне наьна роль ловзаеча. Ше хьалхагIа кхоллаш хиннараш санна дизза хьакхолларгда Хаджиева Нелле цун сурт-сибат а.

Бек АБАДИЕВ

СУРТА ТIА: Н. Хаджиева.
Н. ПЛИЕВА сурт.

В. И. Ленин вайча дийнахьа денз 110 шу дизаргІа

ЛЕНИН ХУДОЖЕСТВЕННИ ТВОРЧЕСТВАХ

Ховш да В. И. Ленина эрсий а довзол дехьара а классика дика йовзаш шийна хьнара литература цо чІоагґІа теркалдаш хикна хилар. Цо даим ешар истинно художественни произведенеш. Цунца чІоагґІа гІулакх доатІаш хиннача наха дувцачох, искусствах литературах шийна йовза йола произведенеш бІаргаяйча Владимир Ильич «чІоагґІа раьза хулар», «дог тохалора», «уйлаш баьина никх санна, хьовзар» «гІаздора», «тоам хулар»...

«...Цунна хоза хетарашк иза раьза воацараши хьдда хулар. Из чІоагґІа раьза вар эрсий классикашта, литературен живописен реализм хилара и. кх. дІ.», — яздаьд Ленинах эггара хьалхарча просвещене наркома А. В. Луначарске. Амма шийса хургдацар цу дешай кІийлен тІа миччa бесса баь а Ленина литературацара безам кІезиге гІертача. Кхыметтел «Партийни организаци партийни литературен» яхача шийн статья тІа а яьхад Ленина, литература партийность вІалла ала йиш йолаш дац из цунна унификаци яр да аьнна, литературни товзалца массадолча хІиманцачул а кІезигагІа тарлуш да механически нийсдар, нивелировани, хІаьта «цу гІулакха дуккацига йоаццаш ІалашЪе эза хІаране инициатива, индивидуальни безама, йоккха паргІато, уйлашта, фонтазина, формана, чулоацама паргІато». (ПСС, т. 12, оагІ. 101).

Ленина дика ховш дар, шийн чулоацамга диллача художественни творчество дукхача тайпара формаш, стилаш, жанраш, изображене приемаш йоацаш тарлург ца хилари регламентаци литературен искусствон дегІаахара зуламе хилари.

Довзаш да Ленина Горькеца къовсарах дола СССР халкъа артиста Василий Иванович Качалова дувцар: «Алексей Максимовичa согахьа хьа а вІйрзе пал:

— Хьажал Владимир Ильичаца къувс из театре ухаш болча кердача наьха хьанъехьа... Аз ях, царна дукхьал героика мара езац. ХІаьта Владимир Ильича йоах, лирика я еза, Чехов веза, эп вахара бакъдар». (В. И. Ленин литературахи искусствахи. М., 1976, оагІ. 690).

Цунах книжкаш дешаш вола саг а лоархІаш аьлча, Ленин духьала вацар фантастикана а, символикана а, гротескана а, гиперболизацена а, эксцентризмана а, хІана аьлча ховра литературе бакъдар дукхача тайпарча формашка гІолла чакхдоалаш хилар: типически характерийи обстоятельствайи реализме а, романтически пафосе а, фантастически утопешка а, сатонийн дог раьза хинна е йиша хиларен лирике а, классически трагедей образашкеи страсташкеи, сатирически шаржашка а карикатурашка а.

Цхьабакъда, Ленин дилла а принципиально духьала хиннав цхьакха дага даьца хІама довцача формай ловзараши формалистически сеттараши, долаш долчуна ю корта бовца деформаци, декадентски лазар кхетаре пайда боацараши мара хьаэза хІама доацача псевдоискусствана. Цо лерхІар, «къаьна искусство» оалашъяр дуккхача даькъе къалла гаьна а бокъонца долча хоазачун образана лоархІам болаш а. Дешашка диллача кердадар чулоацамта диллача алхха модин мара доалаш а керда хІама ца довлаш а хул. Псевдоноваторство чІоагґІа яьржа явлени а искусстве.

«Далла санна корта бетта хІана беза кердачунна, духхьал «ер керда да» алар мара сал цунна мутІакьа хила дозаш дола хІама ца хилча? Дош довцар да, деррига а дош доацар да!... — яьхад Ленина. — Сона лархІа магац экспрессионизма, футуризма, кубизма, кхыча измай» произведенеш художественни гене эггара лакхагІара толам» (Ленинах дола дагадоагІараш. М., 1957 ш., т. II., оагІ. 445 — 436).

Ленински тІехьале

Ленина лийрхІад социалистически искусствон литературен дай-меха и дуненкультура эггара дикагІа йолча традицешцеи толамашцеи а хадаргбоаца бунзам болаш. Революце баьчча советски литература лораде дезаш хиннил художественни творчестве гучадаьннача моллагІа кердачуница мовсагІа долча «архаистех» «революционни искусство» а яхаш халкъа хийра йола идеяши формаши кочъеш бола футуристаш, имажинисташ, ничевокаш санна болча «новаторех».

МоллагІча искусствоца Ленина гІулакх кийсделча а — къаьнача е къонача, реалистически е романтически, ваьхачох тарача е условни, цунна дош дола а дІадеха а хьовна нІанкха а хурга луш даьар: литература шийна хьалхашка латтача доккхагга хьежжа хила деза. Цун керттера декхар лийрхІад цо. Горьке дешашца аьлча, «саг вовзар».

Чувствий, уйлаш, оамалаш, лерхІараш, общества духь-духьача классашй группай викалий психологи йовзар, социально-психологически типаш ихетаяр общественно-экономически отношенеш тахкар санна лоархІаме хеташ хиннав Ленин. Цо яьхад хьалха латта болх — «бокъонца бовзаш хила веза помещикен моаргІарсий, сановника а ахархочун а, студентех йовсарен экономически чулоацами социально-политически сибати, из кхетаеш хила веза цар чІоагІагІа а мелагІа а йола оагІош, из гуш хила веза хІара классий хІара тІоанон шийн эгоистически гІулакхаши шийн бокъонца йола «чухьен» къайлакхухьа шерра яьржа йола фразаши тайп-тайпара софизмаши...» (ПСС, т. 6, оагІ. 70). Цу тайпара деррига хІама довзийтаргда, Ленина хетачох, духхьал «дийнача картинаша», вешта аьлча искусствах литературон.

Гонахьа долашдар довзийра средство волча художественни литература лоархІам ІалашЪяте боккха хилар гу а гуш, книжкаш дешар волча Ленина ниттта лакха мах баьб цун из халкъа духовни нравственни кхетам балара дола низ бола терз, хьалха латтача, революционни идеяй, наьха эггара дикагІа долча гІуламхий гуманизма гина хилларах тарра.

Цу хьакъехьа хьонхаме ба критикан писателей, революционни демократа Н. Г. Чернышевске «Фу дергда» яхача романа гІулакхьа Ленина лаьца аьнаъ. «Цун аьлаагІа, — яьхад Ленина, — бІаьш болча нахах революционераш хулар... цо, масала, вигар са йоша, цо вигар со а. **Цо са уйлаш кІоаргге хьовзйир.** Из дийча мелав тоъаргйолаш зарх луш дола книжка да» (В. И. Ленин литературахи искусствахи М., 1976 ш. оагІ. 647 — 648).

Долашдар тахкаргІа, общественни вахара хьакъехьара лоархІаме дешаш оттадарагІа, крепостнически буржуазни строя овлангарча кІийленашта критика ярагІа, халкъа хьашташ хьаллацарагІа дар Ленина эрсий классически литература махе а хьажсара а. Иштта ладора цо Лев Толстойх: цунна «мегад шийн балхаш тІа цун произведенешна дуней художественни литературе хьалхарча моттигех цаІ лоацийташ, селла дукха сийлахь доккхий дешаш уйттале, мегад цунна шийн балхаш тІа ІалашЪяте боккхача художественни низага кхача а» (ПСС. т. 20, оагІ. 19).

Вайна гучча тайпара, Ленина художественни литература общественни маІан дилла а хиннад цун художественни маьхаленах хьакъоастлургдоацаш.

«Партийни организаци партийни литературен» яхача гІоръяьннача статья тІа Ленина духхьалхa оттаьй литература партийноста хьакъехьара принцип. МалагІа чулоацам ба цо цу понятена чуболлар? Литература партийность — Ленина лерхІачох — из арахьара цунна хьатІагІерта хоадамболаш дола дІадехар а доацаш, цун мировоззрени, цунна чура пафос, нравственностах хоалалахи йола уйлаш я. Партийноста принципо лерхІача, коммунизма идеяш писатела дулхах а цІийх а лета, царех хьахинна я, цар чІоагІьяьй цун уйлаш, лакха сахкетам, уж яхнар бахьан долаш торо я писатела паргІата творчески болх бе.

Цигара хьадоагІаш да Ленина ше пролетарски искусства эггара воккхагІа вола викал лоархІаш хиннача Горькеца лeладаь гІулакхаш. Цигара хьадоагІа советски литература хьадухдувлача лаьттача писателий — Владимир Маяковске, Демьян Бедне, Мариэтта Шагинянa — гІуланхаш дика могадар, цар лакха мах бар.

Партийность Ленина искусствах доалла кертера дика гІулакх лийрхІа дале а, цо лохбацар цун художественни творчества эстетически лоархІам.

Александр ДЕМЕНТЬЕВ,
филологически Іилмай доктор.
(АПН).

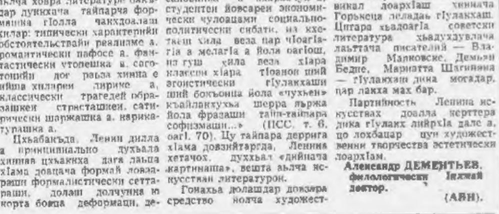

СУРТА ТІА: В. И. Ульянова-Ленина цІерагІча Казански пачхьалкхен университете цхьана дешаш бола СССР-ра, Кубера, ГДР-ра студенташ.
Ю. НАБАТОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

БОККХА ЛОАРХІАМ БОЛА ГІУЛАКХ

Бахача наха кхачан продукташ лоттаяра хІанз а тоъал боккхача лоархІаме ба гІонна бола боахам. Баьхьда, колхозашкеи совхозашкеи къахьегама овсарле дах ма лу кІезигагІургба из.

Тахан дийнахьа вай обществана мешаш ба гІонна бола боахам. Нийса дац оара участкаш теда а тедаш царна тІера хьыйоаккха продукци кІезигьелга. Коара гІонна бола боахам кІезигбаларна дувзаденна юрташкара нах промышленни центрашка дІаух. Цу гІулакхо цІенхашта новкъарле ю юрта боахам дегІаккхувлара.

Духхьал 1971 — 1976 шерашка Нохч-ГІалгІай АССР бахача наьха доалахьара доахан 20,6 эзар корта, жаи гаьзарийн 4,7 эзар корта, хьанхарч кхоза кІезигьеннай. Шера гІонна болча боахаме доаккха дул 2,1 эзар тонна кІезигденнад.

Иштта бокъо йоацаш гІонна дола боахамаш кІезигдарах бахача наха кхачан продукташ лоттаяра торонаш а лохъю, цул совгІа, республика экономикина стабилизаци яра новкъарле а ю.

1977 шера КПСС ЦК, СССР Министрий Совето, ВЦСПС гІонна бола боахам дегІаккхувларах бола соцам тІаийцар. Цу гІулакха боагІа мах а ба, совхозаша, колхозаша, пачхьалкхено царна гІо-новкъостал деза тІадиллар. ГІонна волча боахамашта гІо-новкъостал де дезилга белгалдаьккхар КПСС ЦК июльски (1978 ш.) Пленуме а.

Ховш ма хиллара, гІонна болча боахамо кхачан продукташ (сом, баьцадаараш, шура, дулх, фуаш) лоттаю эггара хьалха дезалашта шоашта. Цунна дІхьанна из боахам товарни ба цІа а йиш я, хІана аьлча совъяьнна продукташ колхозни рынке а пачхьалкхента йоаи цар.

ГІонна болча боахамо ухьы тІа а наьха хьал-торо тоасгрьа, цунга хьежна къахьегама овсарле а лакхъергья.

Партен правительствен хьалхашка уттаду декхараш вахаре кхоачаш а деш, 1978 шера январь бетта гІонна болча боахамах бола соцам тІаийцаб КПСС Нохч-ГІалгІай обкомо Министрий Совето. Цу хана денз дикка хувцамаш хиннад вай республике.

Республикерча дукхагІча районашка къахьегамхой доалахьа дола хьайбаш доаждергдола а царна йол хьоокхаргйола а участкаш хьакъоастаьй.

Дукхача боахамаша шоай производственно-финансови планашта юкъедихьад шоай доалахьа хьайбаш леладеча колхозхоиша, болхлошка доакъар дохкилга. Иштта, гІонна бола боахам лелабе безам болча нахага къона доахан, жа, коа тІара олхазараш вохи. ХІанзлехьа республике бахача нахага 5830 хурси, 623 эзар котам кІорниг, 374 шинар, 1800 устагІа белаб. Бахача наьха хьайбаш леладергдола Іуй а хьа а лоаш балха дІаувттаб.

Къахьегамхой доалахьа йолча соний а баьцадаарий а бешамашта инвентаризаци яьй. Бешамаш лелае безам болча наха республике кхы а 950 гектар лаьтта дІадийкъад. Колхозхошта, болхлошта, гІуланкхерча нахи дІатедараш города, пачхьалкхен хьун фонда, пачхьалкхен лаьттан фонда доалахьа дола лаьттиш да.

Тоалуш доагІа бахача нахага дІафогІа гаьнаш, бешамашка бокх бе эша инвентарь, удобренеш, ядохимикаташ йохкилга а.

Бахача нахага цІеной хьалдайтара, гІонна бола боахам лелабайтара Іаьдало лаьттаіш тел. Цу гІулакха лаьрхІа, масала, Ачхой-Мартановски, Грозненски, Гудермесски, Назрановски, Шалински районашка кІезиххьарча шин шера 230 гектар лаьтта деннад.

Иштта йоакхо ю районий юрта боахама продукци кийчьеча конторий а. Кроликаш лелаяра, доахан а ма а кхабара царна лаьттен участкаш тел. Кроликаш лелаю фермаш вІашагІйохкара 37 гектар лаьтта деннад республикерча райзаготконторашта. Иштта доахан лелайара райзаготконторашта 1997 гектар лаьтта хьакъоастадаьд. Города доалахьа а «Грознефть» объединене лоаман отводашка дада а лаьтташ да уж. Веденски колхозашта юкъерча хьунбовхама ма леладе 450 гектар даьгІенашта лаьрхІии 200 гектар йол хьаккен пачхьалкхен лаьтта деннад.

Гудермесски районе гІонна бола боахам лелабелга тераш тІабахийта а пайда эца а мегаргболаш вІашгІехьдаьккхад. Укхала горисполкома соцамах бахача наьха доалахьара хьайбаш кхабара 8 товарищество вІашагІъеллай. Цар керттера декхар да доакъар Іалашделга. Цу гІулакха юрта боахаме пайда эца мегаргболаш дола 365 гектар лаьтта дІаденнад. ХІаьта город Гудермесе вІашагІъеллай хьайбаш леладу товарищество. Царна 450 гектар охаш долен 100 гектар хьайбаш доажадоа лаьттеш деннад.

Иштта хьайбаш леладу товарищество вІашагІъеллай Новогрозненски поселке а. Царна хьайбаш кхаба 450 гектар лаьтта хьакъоастадаьд.

Тахан дийнахьа республике бахача наьха доалахьа да 114,1 эзар бежан, 3 эзар хьакха, 128,1 эзар устагІеи газеи, 1,5 эзар говр. ХІаьта нахагара лаьттан участкай 21 эзар гектар мара яц. Гуш ма хиллара, цу участкашкара доаккхача доакъарах кхоабалургдац уж-мал хьайбаш. Ма хулла дукхагІа доакъар даьккхача а цу участкашка 24—25 эзар хьайба мара кхоабаргдац.

Цудухьа бахача наха дІаьсти, аьхки, гурахьа шоай хьайбаш дІалехх колхозий, совхозий, пачхьалкхен кхыча боахамий лаьтташка. Укхаза мах а боацаш доажаду доахан, общественни сектора лаьттан тІара мах боацаш йол а хьекх. Цул совгІа, маьлах кхоачам хиллал йол, ялат дохк царга, хьайбаш рынке дохка дига е заготовительни организацешка дІачутела транспорт а лу.

Гуш ма хиллара, индивидуальни сектора йоаккха хьайбай продукци юкъарча лаьттаех пайда а эцаш яьккха я. Колхозий, совхозий, пачхьалкхен новкъостал а доацаш, товарни продукци а луш, лелалургбац гІонна бола боахам. Цудухьа вай общество дегІаухача масса йолча эпапашка гІонна бола боахам дегІаккхувлара хадданза материально-технически, кхыдола новкъостал деш хийцад Советий Іаьдал.

ДІахо йодача хана а вай пачхьалкхево гІонна долча боахамашта новкъостал де лерхІ, хІана аьлча цар хьайбай продукци совгІа яьа я ца Іеш, нах къахьега Іомабу, дегІ мукъадоккх.

Иштта пачхьалкхено гІонна бола боахам дегІакхувлара еш йола йоакхо кхета а еш, участкаш лелаеш бола нах декхарийла ба шоашка кхаьчача лаьттана кертІа доал де, цу тІера ма хулла дукхагІа продукци якка.

Б. БОГАТЫРЕВ,
НГІАССР юрта боахама министерства керттера инженер-землеустроитель, экономически Іилмай кандидат.

ДОЬЗОЛ ДЕХЬАРА

Тахан-Дукен халкъашта юкъера кхалнаьха Ди

ЧЕХОСЛОВАКИ. Сценически искусстве доккхий толамаш дахарах Прагски къаман театра актрисана Петровицба Иржинана ЧССР Халкъа артистна яха сийлен цІи еннай.

СУРТА ТІА: Петровицба Иржина (юкъе латтар) «Битва женщин» яхача В. Кинцера спектакле Божена роль ловзаеш я.
ЧТК—ТАСС сурт.

КАБУЛ. Дукха шераш да афгански столице наьнен берен Центр болх беш йола. Цу Советски Союзо новкъостал а деш хьалъьча медицински учреждене болх беш опытни специалисташ ба.

ДІадахача шера медицински новкъостал а даьд консультацеш а еннай Кабулерча 18 эзар нхалсаган цар бераштеи.

СУРТА ТІА: уналхонна хьокаш я лор Синин Алина. Нева тІарча городе дешна ягІай из.
ТАСС спец. корр
Г. НАДЕЖДИНА сурт.

Афгански репортажаш

РЕВОЛЮЦИИ ІИЛМЕИ

— Тха революце хІанз шин шу а даьннадац, амма тха де кхийна гІулакхаш дукха да. Нагахьа санна тхо моастагІаша дутаре, оаха кхы а дукхагІа хІинмаш даь хургдар. Цхьа ха яр тха Іилмахой дийнахьа болх а биия, саррахьа тоц бе а еле улицаш тІа патрулировани е ухаш. Амма из Іилмахой гІулакх дац, иштта хила деза вешта хила деза яхаш латкъеш цхьаькха а вацар, академе берригача балхахоша шоай патриотически декхар лерхІ революци лорадр. — Уж да дукха ха йоацаш Кабуле тхох кхийттача Афганистана Демократически Республика Іилмай Академе (АН ДРА) президента, доктора Мухьаммед Нурлан дешаш.

1978 шера апрельски революци хинначул тІехьагІа хьаьй ДРА Іилмай Академи. Короленски даудовски режимаш лаьттача хана Іилма терко яцар Афганистане. Йолаш яр тийп-тайпарча министерствай лоархІаш хиина историе, метта, литературе кхыйола обществаш. Цар чу болх беш бар энтузиасташ, шоай даьхе чІоагґІа езаш а афгански халкъа турпала истори, культура тІехьенга кхачийта гІерташ а хиина нах.

— Шин шу кхоачаш а доацаш йолча хана организационно дукха дешаш къестадаьд оаха, — дувц доктора М. Нурлан, — амма Іилман проблемаш хІанз мара увттае а доладеннадац тхо.

Іилмай Академе хьалий кхоъ институт: естественни общественни Іилмай, меттеи литературан. Йолаш я энциклопедий отделени, Іилмай библиотека. Академена чуйоагІа иштта къаман архив а.

Шеко яц, опыт кІезига я тха, тоъал квалифицированни кадраш яц. Амма хІанз балха юкъебаьккхаб Кабульски университетеи цхьайолча кхыча институтийи профессораш. Тхо долча ух хьалха хинна режимаш лаьттача хана деш цхьаккха а хІама доацаш хинна дукха кхыбола Іилмахой.

Тхо чІоагґІа дог доахаш да, — йоах президента, — кхыча мехкий Іилман академешца цхьана гІуланхаш леладе доладаро тховшта тха республикана лоархІаме йола проблемаш къестае гІо дарга. ДРА АН Польски Іилмай академеца соглашени яьй, кастта цу тайпара соглашени ергья Болгарски академеца. ЛоархІаме гІулакхаш лeладу оаха СССР АН а. Советски Іилмахоша новкъостал ду тхона шоай опытацеи хьехамашцеи даьца Іеш, иштта оборудованеца а, масала, естественни Іилмай даькъера тохкамаш дара эшаш яр. Къоастадеш латт таджикски афгански Іилмахоша цхьана дергдолча балхий хьанъехьара дош. Из геттара лоархІаме да тхона, хІана аьлча мотт а истори а юкъара хиларо торо хулийтаргья дукха дешаш пайдане долча тайпара къестаде.

ХІанз укх сахьате чІоагґІа теркам тІабохийт ДРА Іилмай Академе общественно-политически знанешта пропаганда яра. Энциклопедий отделене оттаду шин эзар политически, экономически, исторически термин чулоацаш дола толкови словарь.

ЦРУ-на ЕРРИГА МЕТОДАШ МЕГ

Укхаза беспорядкаш хьоаяь контрреволюционни группаш Пакистане шоай Іаьржа болх беш болча США Центральни разведывательни управленерча (ЦРУ) инструкторашка Іомаяь. терзаца Іалашъяь, Афганистане дІачуяхийта хинна хилара тешал деш йола керда фактий тІатІа дукхагІа гучаюл Кабуле.

Газеташа, радио, телевидене дувц бандиташкара корадаьча США, ФРГ, Китае хьыдаь долча герзех, шпионажа тайп-тайпарча средствах, лелхача хІамаех.

ЦРУ агенташа деклассированни элементашца цхьана пайда ийбаьб эггара сиІ доацача методех. Иштта дукха ха йоацаш лийцача контрреволюционерий группигара лаьккха Іаьдала духьалара ниа бола халкъа демонстраци я аьнна хетадалийта лаьрхІа дІаладаь правительствана духьалара лозунгаш, цІогІарч чІоаггІа дІакхайкадеш усилителаш а йоахкаш йола 80 магнитофон.

Цхьайолча бандитски группай членашна индийски харц паспорташ хиннад. Афгански общественносто лаьрхІар цунах доттагІал долча Индех дегабуам байта гІерташ организатораша яь провокаци.

«Кабул нью таймс» газето араяьккхай «Каунтерспай» яхача американски журнала керттерча редактора «Дейли уорлд» яхача газета синача ЦРУ шийн агентий сеть Афганистане хІанзара событеш хилалехьа дукха хьалхагІа дІаийсьяь хинна хиларах дувцача интервью наложени. Интерью тІа белгалдоах, цхьа шу хьалхагІа ЦРУ-с къонача республика территоре тІа террористически акташ яра Роберт Лессард яха саг керте а оттаваь Пакистане лаьрхІа йолча подразделенешна формированеш яь хилар.

ТІехьара беспорядкаш дунен халкъашта юкъерча империализман реакцеи, эггара хьалхарча аргІанна США, Китая, Египта, Пакистана нийсий пипамегІа хинна хІама хилар бехкдолта дизза гучадаьннад. ХІаьта а Афганистанерча бусалба наьха доттагІий да шоаш аха гІерташ а ба.

Ю. ВОЛКОВ,
АПН спец. корр.
Кабул.

Пятилетка чакхйоале шу

КАСПЕГА ГІО КХОАЧ

Туркмений меттала «Іаьржа баге» яхилга да Кара-Богаз-Гол. Из цІи йоаккх Каспийски форда малхбоалехьарча даькъа тІарча заливах. Екъача а йІайхача а климата хьалашка цунах гигантски испаритель хиннай: карара бІаьшере йолаелча гІоне заливо чуэзад из а кхы юха ара а дойтаргдоацаш, эзар кубически километр совгІа каспийски хий — кхоъ Азовски форд. ХІаьта хІанз укх сахьате а хьаувз Кара-Богаз-Голо Каспена чура шера 5—7 кубически километр хий. Каспенеи Кара-Богаз-Голаи юкъерча пролива чу хьалъеш латтача плотино йиш хулийтаргья из хий форда чу дита.

Каспийски форда гІо эш. 30-гІа шераш доладелча гІоне 2,6 метр лохбеннаб цун боарам. ХІаьта боарам 10—12 сантиметр лохбелча форд итташ километраш чу ма бода лаьтта муньа а доалийташ. Из бахьан долаш ма хетта осетрови чкъаьрий лелаш йола моттиг ютту, лела далагІа хул хи тІарчи транспорта, порташта реконструкци е езаш хул.

Бакьдар аьлча, Каспийски форда проблема цхьан Кара-Богаз-Голо оттаеш яц. Хий интенсивно Іи а хулаш дІаух форда шийна тІера а. Каспена чуухача хиний цхьадолча даькъах халкъа боахамо пайда ийбу. Цу тІа а дІахо йодача хана тайп-тайпарча боахама гІуланхашка дІаухийта хий дукхагІа хургда, хІаьта из а шийн аргІана. Іаьткъад Каспийски форда боарама.

ТІехьарча шерашка дукха йийцай Каспийски форда режима регулировани ярах йола тайп-тайпара предложенеш, царех доахка дикадараш а кхоачамбоацараш а теркал а деш. Іаьржача форда чура хий Каспийски форда чу хьожадарах йола проект хьаллацанзар: шийна чурачул дирагІа дола Іаьржача форда хий чудеча Каспе экологически системана зулам дергда, хІана аьлча цунна чура чкъаьрий довргда.

Специалисташа гІойлленагІа лоархІ къилбседехьарча доккхийча хиний даьа къуахь бехьенгахьа дерзадар. Цу гІулакха дукха расходаш е езаргйоллашехьа а. Царна хетачох, 30 кубически километр гаргга хий Къилбаседенна цунах доалаш зулам а доацаш къулбехьенгахьа дерзаде йиш я.

Амма Каспена гІо эш таххане а. Карарча шера хьалъяь яргья форд Кара-Богаз-Гол яхача заливах къоастабеш йола плотина. Хьонаш латт иштта цун къилбаседа малхбоалехьарча даькъа тІа тІийха а кІезига продуктивность йола а участкаш фордах дІакъоастаяра дешага а. Цо йиш хулийтаргья Каспе тІехен кизга эІамигде а Іи хинна шера дІагІоргдола 10 кубически километр хий юхедита а.

— Каспенеи Кара-Богаз-Голаи юкъера плотина гидротехнически гигантешта юкъейохьалургьяц, — йоах цу проекта керттерча инженера Петр Осокина. — 550 метр йІаьхен 5,7 метр лакхен я из. ТІера шорал 15,2 метрага кхоачаш хилар бахьан долаш йиш хургья плотинана тІа гІолла тІоник билла, тІехьагІа машинникъ а булларгболаш. Цхьабакъда, плотина хьалъеча дукха халонаш ийсу. ГІулакх маштад аьлча, из гІишло хьалъю наькъаш а доацаш йолча лаьссалеи хьалашка. Эггара гаргагІара город Красноводски 150 километр гаьна хиларагІа хала да мовхьаш хьатІакхахьа. Цудухьа оттадаь да гІишло хьалъеча моттигерча гІомарах шерра пайда эцилга.

Плотина хьалъю гидромеханизаце методагІа — гІум земснарядашца форда чура хьалйоах. ХІаьта проран дІакъовларгья бетонни кубашца. ТІера къовларгья хий кхыча оагІорахьа хьежаду хьарсам а ца доаккхаш, цо торо хулийт из хьалъярга дІадодар кІезигде.

Мишта теркалдаьд хІаьта проекта тІа химически промышленноста хьашташ? Кара-Богаз-Гола чу-м Іалаьмате йоккхий маьхкерча минеральни байдала — тухий запасаш ма йий. Цу районе а производственни эшарашка дукха хий дІаухийта дукха химически предприятеш.

— Химикаш хий доацаш бусаргбац, — йоах лу Петр Осокина. — ЛаьрхІа да химически предприятешта эшаргдола хий залива чура хьачуахийтара шлюз-регулятор хьае.

Уникальни Іама — форда режима регулировани яра хьалхара гІа баьккхаб. ХІаьта дІахо йодача хана кхыйола проекташ кхоачашйича йиш хургья Каспийски форда проблема йизза къоастае.

Евгений ЕГОРОВ.
(АПН).

Тахан—Дунен халкъашта юкъера кхалнаьха Ди

А.-Г. УГУРЧИЕВ.

КХАЛСАГ ЕЦИЙ...

Мелла кхалсага денал дац яхар,
Дош ца хеташ, дагахь велаш вар?
Кхалсаг еций хьо дунен чу ваьккхар,
Хьалхара когаш деха Iомаваьр?!

Кхалсаг еций мехка моастагI веча,
Къонах санна майрра кач мкар?!
Кхалсаг еций хийла сапте лечар
Хи къург бение Iовжалах ваьккхар?!

Кхалсаг еций бIухой човнаш йийккхар,
ТIема арара саптий тейхабьар?
Царна йисте ягIаш наб,са дайна
Шортта царна кулг хьийккар?

Кхалсаг еций сигал, космос такка
Даьхен денкар,кхоачашде яхар?!

Кхалсаг еций бийсан сомаваьлла
Нанха хьувкхаш хьо дIатхьовсаваьр?

Кхалсаг еций маIача сага нийсса
Вай укх мехка шийна бокъо яьккхар?!
Къьнача зама гIабеш тIера тайса
Коммунизма гIалаш хьалйоттар?!

Кхалсаг еций укх са дега безам?
Цунга оал вай, чезал яха дош,
Кхалсаг еций боагаш бола кIирам?
Лоравлаш кхалсаг даьи оаш!

Кхалсаг еций укх са дега уйла?
Цул са бочагIа лаьтта хIама дац.
ЦIаккха сона гIайгIане ма гойла
Цхьаккха кхалсаг, сона башха ец?

КАЗАХСКИ ССР. КадырбаевгIар дезал Джамбульски областа «КонтерекскиI» совхозе дика бовзаш ба. Цар къахьег колхоза производства тайп-тайпарча участкашка, хьнаре дакъа лоац коллектива общественни вахаре. КадырбаевгIар эггара белгалагIа йола самал я царех юртахоша къахьегам безаш, матхаца безаме. Iимерза болаш ба оалаш хилар. Из дерригаа боккхача цезала Iомаде мегад цар нана Кадырбаева Джумакуль Кадырбаевнана. Цо хьалкхедаьд 12 бер. ХIанз Джумакуль нейсе тIа я яха салоIаш я. Бакъда, цул общественни болх хIаца а сецабац — юртарча кхалнаьха совета керте латт из. ЧIоагIа теркам тIабохийт цо шин къонгийн мехкарийн берашта. Цар дунах безаме оал Джумакуль-апа.

СУРТА ТIА: Кадырбаева Джумакуль шин къонгийн берашца Лялецки Лазатаден яхьена.

ТАСС фотохроника.

Ираза дакъа

Кхоачтхьа совгIа шу да вай мехка къахьегахой, шоай кхела дай хиннача дIа а этта, шоалта а шоай тIехьенашта а сийрда вахар тьшоллаш боахка.

Советски Iаьдало вайна енача дукхача бокъонех толашагIъарёх цаI а къахьега бокъо хиларал совгIа, вайх хIаране шийна дега лоаш йола професси харжара бокъо. Цудухьа бахке вайга сискал лийтарал совгIа, вай дегашта а хаьча доаттабу.

Сай вахарах, сайна безача балхах къастача, диза вахар хетаргдацар сона. ХIана аьлча сенна бустаргба хьайна безаш кержача балхах нахa доала беркат бIаргадевро беш бола тоам? Цудухьа вайх дукха дукхагIбарана шоай керттерча балхаца цхьана, дег тIара раьза а болаш, цхьанцадола общественни декхараш а кхоачашду. БархI шу хьалха, Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университет чаьх а яьккха, Доншакъий-Юртарча школе се къахьега йоласийнача хана денз цхьанцадола общественни декхараш а кхоачашду аз. Массехк шера юртарча кхалнаьха совета кулгалдеш хилар. Цу юкъа дукха моттигаш нийсъелар кхалнаха тхогара гIо-новкъостал эшаш. Массаза а наха юкъе хинаро торе оалар сона кхетаде, мел чIоагIа хувцадена дIахкача заманахьа цхьанкха бокъо йоацаш хиннача вайнаьха кхалсага вахар. Тахан кхалсаг деша болх бе, шийна езаш йола професси харжа, кхьйола Советий Iаьдало сина бокъонаш Iотелаe гIертача наха майрра дукъала йоал. Цудухьа тIа-тIа кIезигдуш латт кхалнаьха бокъонех йист яккха гIерта нах.

Укх тIехьарча дазь шера Назранерча № 2 йолча школе болх беш я со. Школе ийса къахьегача юкъа цIаккха а дехнельнилаш хьехархочун професси харжарех. Тхачуа берлатегIа, наха дукхагIа эшаш бола болх атта корорбац. Са дешархой хиннa кагий нахи мехкарийн тахан мехка тайп-тайпарча шIIкагашка лораш, инженераш, юртбоахама специалисташ, лакха квалификаци йола болхлой болаш къахьегаш ба. Цар диэза кхоачашду вай общества гражданине декхар, уж шоаш бол-болча эшаш а доархIаш а нах ба. Долче, зехьа дайнадад хьехархоша кхуваш йоагIача тIехьенна дика знанеш а нийса кхетам а балар дукха хьайга къа. Цудухьа ах аз ираза дакъа да из наха эшаш бола болх кхоачашбелга.

Л. ГОЙГОВА.

Назранерча № 2 йолча школа классал а школал а арахьа беча балха завуч.

КХАЛНАЬХА НИЙСА БОКЪОНАШ— СССР ДОЛАШ ДОЛА ХIАМА

8 марта — Дунен халкъашта юкъера кхалнаьха Ди. Цу событеца дувзадена Агентство печати Новости корреспондента Вишнева - Сарафанова Натальяс интервью ийцай РСФСР Министрий Совета Председатела заместителагара, кхалнаьха къахьегамен бытен, наналл берали лорадара дешашта йолча СССР Лаккхехьарча Совета Къамий Совета Комиссе председателагара Лыкова Лидиягара.

«Нийсхо, ДегIаахар. Машар» яхаш девиз йола 1980 шу декъвлуш Копенгагене хургья ООН кхалнаха долча итт шерах хьалхарча ихе шера итогашта хетаь Дерригдунен конференци. Лилия Павловна, фу оалалургда Хьога кхалнаха еш йола дискриминаци дIаяккхара итт шера керттерча проблемех?

— Вай, советски кхалнах, раьза да саг кхал моIа чилара принципагIа дискриминаци яра — «сага сий доаде гIерташ лелачча зуламаа» духьала хьнаре къовсам лоаттобара наьхъа тIа баьннача дунен тIарча кхалнаха.

Нийса доацар сенах латт аьлча из латт Хельсинке хиннача Совещание ТIехьарча акта тIа сага бокъоний сий дара принцип шоаш хьаллонцаш хилар бакъдеш 35 паччахьалкхен вииалаша кулгаш чадаь доллашехьа а. планета тIа бакача нахах ахаш бола кхалнах шоай бокъонаш сийн чIоагIа лораде дезаш хиларах. Капиталистически мехкашка адамлел «низ боацача» дакъа виналаш — кхалнах хIанз а тIехьа фактически йолаш бац маIача наха нийсса бокъонаш политически вахаре а, къахьегаме а образоване а, дезале а.

— Цунца цхьана, оаш а бакъдергда, нийса политически бокъонаш бахьан лоаттабеча къовсаме кхалнаха белгалара толамаш даьхад. Дерригача мехкашка хIана кхачитанц аьнна харжара бокъонаш кхачийтай тахан кхалнахага...

— Дукхача мехкий кодексаш тIара кхалнаьха эмансипацех цхьотаррарча бокъонех йола статьяш кхалнаха еча формальни реверансох тара хIама да. Мел мах болаш де политически цхьатарарча бокъонех дола хабараш, наташа санна дерригаза капиталистически мехкий парламенташка, цхьана хьанийцача. кхалнах СССР Лаккхехьарча Советечул кIезигагIа хилча?

Аз доиххаь ду 487 саг юкъевоагIача СССР Лаккхехьарча Совета депутатий корпуса кхоалагIа дакъа кхалнахх латташ хиларах. Из да СССР сага бокъоний хьакъехьара концепци кхоачилъеш хилара масалех ва!.

— ХIаьта фу арга Iа къахьегара бокъонах — сага бокъонийн варгIатонийн ерритача системе керттерчарех цхьанех?

— Из бокъо реально йолаш хилар сенах латт аьлча, из латт, болх бе безам болча берригача наха бе болх хилийтарах. цо ишттa чулоац хIара саг балхазленах лоравар. Вайцига балхазло дIаяьнний ах бIаь шу хьалха. Общественни производстве кхалнаха бе болх хилийтара гIулакх (хIара шоллагIа вола балхахо) дунен тIа эттара лакхегIча доарамга кхьчаб мохк тахан. Къахьега могаргдолаш болча кхалнахах 93 процент — беррига безам барашi — дешаш е болх беш ба. Цу тIа а социологаша мехкага дакъа хаттараша хьахьеккал царе дукхагIбараш балха хьалхарча аргIанна деш хIама я доацаш лела беча хетар шоаш кхачарех эсалагIа ца хетийта гIертар бахьан долаш ухаш хилар. ХIаьта цо луча экономически гIойлен духьа маIача наха нийсса бена балхах пар нийдеи миесел алаиеш а нйдеш болх бар алхха шоллагIча аргIан гIулакх чара ца хилар. Кхалнах ккерс безаш бац берагIа хилар с наькхах доаллаш бер хилар бахьан долаш шоаш балха тIо ца эцаш битарах вайцига из уголовни наказани ю хулам да.

— Яшхал, бокъала а, образовании эцеи балха тIа лаккхълен советски кхалнаьха маIача наха нийсса торонаш хиларех дувцаш йола конституционни статья.

— Геттара хьокхаме хIама да. кхаьна боахамо болх беча хIара эзар кхалсагах 781 лаккхера е юкъера образовани йолаш хилар. маIа нах — 779. Гуш да, кхалнах, мелла баьнна бале и, маIача нахал хIаиале хьалха баьнна хилар. Халкъа боахаме болх беш болча лаккхере юкъере образовании йолча балхахошта юкъе кхалнах 59 процент ба.

Кхалсага хьайналла ба карьера никъ укхаза дикагIа лоархI кхал вале я маIа вало а инициатива йола гIулакх довла. талант йола балхахо. Ах миллион совгIа кхалнах ба СССР промышленни предприятей, совхозий, учреждений директораш, колхозий председателаш, цехий начальникаш, мастераш болаш.

Лоацца аьлча, ООН итт шера чухь дунен тIа йIаьхха ха хана йолча программагIа кхалнаха лоархIар — кхалнаьха бокъонаш де-юре а дефакто а нийсъелта чаккдакхтар — СССР долаш дола хIама а хинна дIаэттад могаIе а.

— Дукха ха йоацаш СССР Лаккхехьарча Совета сессе хьо а йолаш болча депутаташа чIоагIийр СССР экономически а социально а дегIаахара Паччахьалкхен плани 1980 шера йола юкхa бюджети. Фу лу адамо а бюджето а кхалнаха?

Советски нахьта нахара йолраи дIахо лаккхбара декхар — 1980 шера плана керттерчарех цаI. Хоаш долча тайпара, из доагIаш да кхалнаха а. — болх беш бараштa меттел, ишттa кенсе тIа бараштa а. кIен-воалошта а, бераш долча кхалнахам хIаьта а вета а. Ераш да массехк масал. Сага сих лаьрхIача реальни доходаш шера 2,0 процент тIаккхетаргьа маьхийиндекс хувцалуш а йоацаш. хIаьта потреблене общественни фондерa — телараш льготаш 116 миллиард сома лоархIамсча IалаьматеIоккхача суммага кхоачаргьа (из паччахьалкхено шийн бюджетацара къоастаду социальни культурни гIуллакхашта).

Хьалдергда кху а 10 миллион совгIа сага чувахача моттигаш хьалаш тоаде йиш хулийтаргйола 109,4 миллион квадратни метр дола наха чубаха цIенош, хIаьта ишттa дукха берий учреждений, школаш, больницаш...

— Берийн школьни учреждениеш чIоагIа популярни я мехка. ХIаьта а хIанзарчоа уж тоъаш яц. Фу лургда 1980 шеро цу дакъе? Иолаш арел совгIа малагIа льготаш кхоачаргъя наьнаген берагеи?

— Школе даха за йоацача берий массаларча учреждонешка ух тахан 14 миллион советски бераш. Ялешнарчен берий бешамашкарчеи моттигашта шера бIаьш эзараш моттигаш тIаетталургьа. Цул совгIа, тIаккхетаргда берз хана денз инвалидаш бараша нийду пособеш. юкъарча образовательни школашка дешархой мах боалаш учебникашца IалашбеIебa. хIанзачуа тIехьагIа йиналагIен пхелагIен классаш а йолаш. Болх беш болча кхалнаха КПСС XXV съезда решенешка хьежна бера шу даллалие йолча хана цунна гIулакх дара алапе цхьадола дакъа а долаш йола отпускаш тела йолабргьа (берах болчен берaш даьчен кхалнаха хIанз телача дахи алапи а лущ йолча 112 денна йолча отпускаш совгIа).

— ТIехьарча хана дунен халкъашта юкъерча хьалий кхехкам чIоагIлуш латташ хилапца дувзадена, фу аргдар Iа МАШАР яхача ловцача дешах лаьттача девнзана белгалъяьккхача итт шерен цхьан проблемах?

— Кхалсаг я бери вахар дур. хIаьта из тIом дилла а тоама болаш хиларал совгIа, цунна духьала къовсам лоаттабераштa юкъе а я. хIана аьлча кхалсаго цунна денначa вахарах доакх тIемо бер. Машар беза ба хIара советски кхалсага, дерригача вай халкъа.

Цудухьа да вай, Леонид Ильич Брежнева аьннача тайпара: 70-ча шерашка дунен халкъашта юкъерча арене карагIдаьннача дикача гIулакхашта тIерадоила дагадоалаш. Разрядка кIоаргъе ера, карагIдаьнараш харара а ца дуллийташ тешамеча машарга бодача новкъа дIахо даха деза.

(АПН).

САЛОIАЧА ДЕНОШКА ХУРГДА

8-ча марта

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 18.00 «Дег тIара» яха Дунен халкъашта юкъерча кхалнаьха денна хетаь сайре.

Н. К. Крупская цIерагIа культура Дворец. 12.00. Ионкха зал. «Хьона хьамсара, нана!» яха берий художественни самодеятельноста концерт. 18.00. ЗIамига зал. «Сай наьна кулгаш хестаду аз» яха Дунен халкъашта юкъерча кхалнаьха денна хетаь сайре. Художественни самодеятельноста концерт.

Химикий культура Дворец. 12.00. Саг йоалаяр-маьре яхар дездаь дIаязделга. 14.00. «Тхоай нoaной цIей дакъала дувц оаха!» яха утренник. 16.00. «Книжкай дуне тIа» яха книжкаш дезарий объединене хургья болх беш. «Кхалнаха совгIата знзаш тела» яха литературни дешараш. 18.00. «Вай кIира» яха кхалнаха — производстве хьалхалаттараштa хетадаь радиожурнал.

Пролетбата цIерагIа культура ЦIа. 10.00. «Хьамсарча кхалнаха» яха радиоконцерт. 12.00. Болх беш хургда «Чебурашка» яха берий кинотеатр. 14.00. «Кхалнахах доккхал ду вай» яха тематически сайре. 17.00. Художественни самодеятельноста концерт. 18.20 Художественни фильм хьокхаргда (билеташ доацаш чувут).

Просвещене балхахой республикански ЦIа. 18.00. Дунен халкъашта юкъерча кхалнаьха денна хетаь кагирхой сайре.

9-ча марта

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 11.00. Киноленинниана. В. И. Ленина хетадаь фильмаш хьокхаргда. 19.00. Болх беш хургья «Оригинал» яха дискоклуб.

Н. К. Крупская цIерагIа культура Дворец. 14.00. Болх беш хургда «Ленинхо» яха берий кинотеатр.

Химикий культура Дворец. 9.00. «КIай ладья» яха шахматаш езарий клуб хургья болх беш. Шахматех йола турнир. 14.00. Волейболах йола яхьаш. 18.00. «Вай кIира» яха кхалнаха — производстве хьалхалаттарашта хетадаь журнал.

Сийлахь-йоккхача Коталон 35 шу дизарга

ВАЙ ГIОЗА ВАХАР ЛОРАДЕШ

Баракгга шу дахьнадар Федорова Надяй, тIема шинелъ тIа а йийха, цох медицински ниша хулача хана.

Унахцlена, низ болаш йолча цо атта а сиха а хьаарабоахар тIема юкъера човнаш хинна нах. Из массане дукха а езаш, чIоагIа лорайора.

— Сабарде, дукха яхарг! Мича йода хьо? Ца ховш пхо кхетаргба хьона...

— Сох цхьанкха а пхо лоархIабергбац, — елалора из, — хIаьта ца ховш сех доаккхе а — доккха хIама дац! ДIахьоарчае шортта бинташ йолаш я, — оалар цо уж чуйоахкача тIормех кулг а детташ.

Польша, Румыни мукъадоаккхаш тIом беча хана эггара кхерамегIа йолча моттиге яй хьоттар из. Бакъда, пхо лата а латацар цох. ХIаьта а тIом тIом ба...

...Из хьаккийтача бийса яр. Гонахьа сатийна я, топаш гаьнна юкл, наькъа тIа гIолла дом гIоттабаь машинаш лел. ДIайист хила, гIо деха низ бац. Хьалхара эскара доккъош, хьагучох, таьнна дIадахад. Юххе гIолла хи тоаголг дола. Цунна дIатIайохалоре, цхьа хи къург булоре...

Гаьна йоацаш машина сецар. Шофер, ведар а бе елла, хий долчахьа дIатIаволавелар. Укхала бIаргаиира цунна чов хина улла йоI, хаьи тIа санитарни тIормя уллар цунна.

— Йишиг, цхьан минута сабордевахь, со укх сахьате хьавоагIа хьона! Сихха веддара чу хий хьа а йица, ведда машин йолча дIатIавахар из. Цу чу инарал вагIар.

— Новкъост инарал, — аьлар цо, — цигача чов хиина кхалсаг улл.

Цу сахьате машина чура IоаракхоссавеIар погонаш къайлайоахаш плащ тIаюхулла саг.

— Мичай из? Хьакьокха! Iоаракхоссавелар погонаш кхетам чу яцар.

Корта а оагабаь чов дIайийхкар. Шоферага аьлар:

— Маршрут хувца еза вай. Йолле, Миша, медсанбате!

Ишттa дIадоладелар Федорова Надяй са лууш дола госпитальни денош. Из цхьачa госпиталера вокх госпитале кхувлар. Из хилар Варшаве, Киеве Чкаловске, Москве. Хирургаша шоашта могар дир йоI лечара яккхара. Iоажилах-м яьккхар цар из, бакъда, кулг дIадиккха дезаш хилар.

Каст-каста дагайох цунна инарала машина, инарал, шофер.

* * *

ТIом чакхбьанначул тIехьагIа машарча къахьегаме хьнаре дакъа лоацаш хинна Федорова Надежда. Дукхача хана болх беш ба цо Грозне Госбанка конторе. ХIанз нейсе тIа я из.

С. ВОРОНИН.

«Безамо ха къердац»

М. Ю. Лермонтова цIерагIча эрсий республикански драматически театро бIаьстан кхашка болх бе арабаьначa ахархошта лаьрхIа керда спектакль кийчъяьй. Сa мардийнахьа общественносто могаш тIайицар из. Спектакль кийчъяьй «Безамо ха къердац» е «Ах сахьата йола тайсе» яхача шин даьккъах латтача Рабкин Генриха пъесъьча лирически комедех.

Чоалхане бац цу пьеса чулоацам. Профессора Бадмаев Валерий Ильича йоIа Андрейна езаенай йоI Алена. Из йоалае дага ва из. Цхьабакъда, укханна езаенна йоI йоккха мещанка я, хIандара мещанка. Дукха уйла е йийзар Андрей шийна езаеннача йийй оамалех кхета. Цунах шийн сесаг е аьнна регистраци еча ваха аьнна хьайийхача таксета хьежа дIасача ах сахьата фу дича бакъахьа да ца ховш ва из. Из уйла еш из волча хана кхоачалу спектакль. Деррига къоаста а дий мара керда вахар Iо ма дилла яхача уйланга буг цу пьесо зале багIа къона зрителаш. Цу гIулакхах уж дIкагIа кхетаргболаш автора шийн пьеса тIа хьахьокх Андрей шийн дьнен вашен — Валерий Ильичан Заяйнен — юкъера безам, уж къабеннабале а хувца ца луш цIена ба царна юкъера безам. Вахаре гIалат ца деш лелара тIахьех спектакле къона зритель.

Спектакль оттаьй режиссера Фиров Руслана, художник — Нохч-ГIалгIай АССР искусствай заслуженни деятель Сноввиг Александр.

А. БЕК.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

КАГИЙ НАХИ МЕХКАРИЙИ!

Къахьегама Цlеча Байракха орден лелвеча, академика М. Д. Миллионщикова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта институто дIахоийт 1980 шера лакхерча дешара заведенешка деша болхараштa лаьрхIа 3 бетта йола сайрийнара подготовительни курсаш институте хьеллаш хилар.

Кагирхой болх беш боллаше а дешаш хургболча подготовительни курсашка ладувгIаш бараш кийчберга деша дIаоттача хана дIателача экзамений программага хьежа эрсий меттах, литературах, математиках, физиках, химех экзаменаш дIаяла. Деша дIаоттача хана экзаменаш дIалуш ибитуриенташа деча типични гIалаташта дукхагIа теркам тIа а бодеча хийташ занятеш еш хургба йоккха говзал йола преподавателаш.

Курсашка дIаэц юкъера образовани йола нах, хIаьта ишттa 10-ча классайн технически училищай дешархой а.

Курсашка деша дIаоттара хьачуяла еза:

- **— оттальча образецах йола заявлени,**
- **— 2 фотокарточка (3x4).**
- **— дешарах ахча дIадепна (11 сом) квитанци.**

Ахча дIачудала йиш я молавгIча бувзама отделене укх адресагIа дIадахьийта аьнна: 364056, г. Грозный, Госбанка Нохч-ГIалгIай республикански контора, Грозненски мехкдаьтта института расчетни счет № 14125.

Документаш хьачуийцу 12 марта денз оршот дийнахьа, кхаьрича дийнахьа, пIаьраска дийнахьа 17 сахьат даьлча денз 19 сахьат даллалца кердача дешара корпуса № 4-07 йолча кабинете.

Занятеш дIайолалургья 1 апреле. хIаьта уж хургья кIира диазза 18 сахьати 30 минути яьлча денз 21 сахьати 45 минути яллалца. хIаьта шоатта дийнахьа 16 сахьатя 45 минути яьлча денз 20 сахьат даллалца.

Курсий адрес: 364092, гор. Грозный, Орджоникидзе цIерагIа проспект, 100. мехкдаьтта институт, подготовительни курсаш.

ТЕЛЕВИДЕНИ

8 МАРТ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.50 — Iуйранара гимнастика.
9.10 — «Буратино» выставка.
9.40 — «Шоана, вай-нoaной!».
10.10 — «Тахан Дунен халкъашта юкъера кхалнаьха Ди».
10.30 — «Поэзи». Стихаш еша поэтессаша.
10.55 — «Москвичка». Телевизиони клуб.
12.10 — Телевизиони экранх тIа эггара хьалха. «Вандерва» яха Л. Минкуса балет.
14.30 — Кердадараш.
14.45 — «Дистанци». Телевизиони документальни фильм.
15.05 — Бераштa. «Катей доонарь». Телевизиони художественни фильм. 2-гIа сери (ГССР).
15.55 — «Спортлото» тираж.
16.10 — «Хьайбаш дунен чу».
17.10 — Фильм-концерт.
18.20 — «Бизнеса дунен чу» яхача цикланара передача. ДIаьхь политически обозревателя В. Дунаева.
18.45 — «Цирка арена тIа».
19.30 — Советски Союз дIадола арахьарча хььший бIаргашна».
19.45 — «13 гIанд» яха миниатюрай телевизиони театр.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Шоана, хьамсара кхалнах!». Концерт.

II ПРОГРАММА

9.00 — Дунен халкъашта юкъерча кхалнаьха Денга йолча телевизиони документальни фильмай программа.
9.45 — «Шахматий школа». Разрядникий класс.
10.15 — Телевизиони документальни фильм.
11.30 — «Дунен халкъий кхолламе». Дакъа лоацаш а Чехословакие, Болгаре, Греце, Венгре коллективаш.
12.05 — Бераштa анимацIа фильм.
12.30 — «Теремок» яха передача.
13.00 — «Дине яха яха зIlазн». Художественни фильм.
14.40 — Дунен халкъашта юкъерча кхалнаьха Денна хетаь программа.
15.20 — «Кинопанкъбара альманах».
15.45 — М. Анчаров. «Цхьан микрорайоне». Телевизиони спектакль. 3-гIен, 4-гIен сереш.
18.00 — «Сайре дика хийла шун!» Музыкальни программа (нохчий меттала).
18.45 — Хоккейх йола СССР чемпионат. «Динамо» (Рига)—ЦСКА. 2-гIен, 3-гIен периодаш. Перерыве — «Бийса даьккъала хийла шун, бевнш!».
20.45 — Латвийски ССР Паччахьалкхен симфонически оркестра концерт.
21.40 — «Шийнена ларлIа хьовсам». Телевизиони художественни фильм (ЧССР).

9 МАРТ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — «Зарядка а дIаотта!».
9.05 — «Байкал» яхача халха Бурятски Паччахьалкхен ансамбла концерт.
9.30 — «Гургал бетта сахьат».
10.00 — «Советски Союзи гIулакх деш ва!».
11.00 — «Моганал». Iилма - популярни программа.
11.45 — «Iуйранара почта» яха музыкальни программа.
12.15 — «Знаман техника». Киножурнал.
12.30 — «Юртара сахьат».
13.30 — «Музыкальни киоск».
14.30 — «Вечный зов» яха телевизиони художественни фильм. 9-гIа сери.
15.30 — «Фантази» мультфильм.
16.00 — Кинопикъбара клуб.
17.05 — В. И. Ленин ваь 110 шу дизарга. «Музыка Ульяновгlар дезале» яхача телевизиони документальни фильма премьера. I-ра сери.
18.00 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».
18.45 — «Шун хьахатех». Музыкальни программа.
19.30 — Сиидаех йола дунен чемпионат. Инлерваналарa передача.
19.30 — «Сватовство Гусара» яхача телевизиони художественни фильма премьера.
21.00 — «Ха».
21.35 — Эстрадни программа. Кхестеьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

9.00 — Телевизиони документальни фильмай программа.
9.30 — «БIаргагуш дар теша хала дар».
10.30 — «АБВГДейка».
11.00 — «Тха адрес — Советски Союз».
11.40 — Сиидаех йола дунен чемпионат.
12.10 — Кинопанорама.
13.45 — «Шоана, вай-нoaной!».
14.15 — Музыкальни якхар.
15.30 — «9-гIа студи». ДIаьхь политически обозревателя В. Зорина.
16.35 — М. Анчаров. «Цхьан микрорайоне». Телевизиони спектакль. 5-гIа сери.
18.05 — «Къонал» яха студи.
18.35 — «Кхетам бахарах дола дош». Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни хьехархочун З. Джамалханова беседа (нохчий меттала).
18.45 — «Телестадион».
19.15 — «Саг. Лаьтта. Вселенни».
20.00 — «Бийса даьккъала хийла шун, бевнш!».
20.15 — Иск даpax йола матч. СССР—ГДР. Ленинградера передача.
21.00 — Концерт.
21.40 — «Джамиля» — художественни фильм.

РАДИО

8 МАРТ
ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА КХАЛНАЬХА ДИ

6.40 — Коммунизм хьнаре хьалъераш (эрсий меттала).
6.55 — Ашараш.
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.23 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
7.40 — Концерт (гIалгIай меттала).
8.25 — «Къонах» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
10.10 — «Нана-турпалхо». Очерк (нохчий меттала).
10.30 — «Сийле хийла шун, кхалнаьха кулгаш!». Радиокомпозици (гIалгIай меттала).
11.00 — Дунен халкъашта юкъерча кхалнаьха Денга 8-ча марта хетаь программа (эрсий меттала).
11.40 — «Вайна дукха безараш». Радиокомпозици (эрсий меттала).
18.00 — Концерт (нохчий меттала).

9 МАРТ

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — Шоана дукха езаш эшараш (эрсий меттала).
11.15 — КIиранден музыкальни программа (эрсий меттала).
15.15 — Хьешташ дикагIа кхоачашдара (гIалгIай меттала).
16.00 — «Къона тIехьа» (нохчий меттала).
16.30 — «Школьни глобус» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
18.00 — «Цlе сийгаш» (гIалгIай меттала).
18.30 — «Иллеша доттагIаа волчарна». Концерт (нохчий меттала).

Хоттам

Тахан республике гIоллен Грозней хувцалуш морхаш а йолаш. Йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 0—5 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 2—7, Грозне 5—7 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоанен ломмен хувцалуш морхаш а йолаш, ломма лаьгIо лоа а делхаш, дохк а доаллаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура буйсана —3—8 градус шелал, дийнахьа 1—6 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместитела — 9-24-03; бехктоккхама секретара — 9-24-00; отделий: партийни вахара — 9-24-04; промышленностен транспортен — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; кисаной — 9-24-07; корректорскe — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ05107. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1286.